

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

ZAKLJUČNA PROJEKTNA NALOGA

EVALVACIJA V PROGRAMU PUM -
PROJEKTNO UČENJE ZA MLAJŠE ODRASLE

BLANKA PALČIČ

KOPER, 2009

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Zaključna projektna naloga

**EVALVACIJA V PROGRAMU PUM -
PROJEKTNO UČENJE ZA MLAJŠE ODRASLE**

Blanka Palčič

Koper, 2009

Mentor: viš. pred. mag. Mateja Brejc

POVZETEK

V zaključni projektni nalogi je program Projektno učenje za mlajše odrasle – PUM podrobneje analiziran z vidika evalvacije programa. Teoretični del naloge zajema opredelitev pojma evalvacije v izobraževanju in njeno izvajanje v vzgojno-izobraževalnih programih. Sledi opis programa, cilji in potek ciljnega načrtovanja v programu ter izpeljava programa PUM. Predstavljena je zasnova programa in vloga Andragoškega centra Republike Slovenije ter potek evalvacije programa PUM v izvajalski organizaciji. V praktičnem delu projektna naloga je opravljeno kratko vrednotenje na ravni izvedbe tega programa. Podatki so pridobljeni s pomočjo vprašalnika in delno strukturiranega intervjuja z udeleženci ob izstopu iz programa, rezultati analize pa so prikazani v povzeti obliki in interpretirani s pomočjo grafov.

Ključne besede: Projektno učenje za mlajše odrasle - PUM, evalvacija, projektno delo.

SUMMARY

Final project paper focuses on the evaluation of the program Project Learning for Young Adults – PLYA. The theoretical part defines evaluation in the learning process and its implementation in educational programs. This is followed by a description and objectives of PLYA program, as well as its planning and implementation process. Furthermore, the idea of the program, the role of Slovenian Institute for Adult Education and the process of PLYA program evaluation is presented. The practical part shows a short evaluation of the program implementation. The data were obtained through questionnaire and partly structured interview with the participants when leaving the program. The results of the analysis are summarised and interpreted with the help of graphs.

Key words: Project learning for young adults - PLYA, evaluation, project learning.

UDK 37.013.83(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
1.1	Opredelitev obravnavanega problema in teoretičnih izhodišč	1
1.2	Namen in cilji diplomskega dela	2
1.3	Metode za doseganje ciljev diplomskega dela	2
1.4	Predpostavke in omejitve pri obravnavanju problema	3
2	Evalvacija	5
2.1	Evalvacija vzgojno-izobraževalnega sistema	7
2.2	Evalvacijske študije	8
3	Projektno učenje za mlajše odrasle - PUM	11
3.1	Opis programa	11
3.2	Cilji in potek ciljnega načrtovanja v programu PUM	12
3.3	Izpeljava programa PUM	13
4	Evalvacija programa PUM	17
4.1	Zasnova evalvacije programa PUM in vloga Andragoškega centra Slovenije	17
4.2	Evalvacija s strani izvajalske organizacije	18
4.3	Evalvacija na ravni izvedbe programa PUM	22
5	Sklep	31
	Literatura	33
	Priloge	35

PONAZORILA

Slika 3.1	Potek ciljnega načrtovanja v programu PUM.....	13
Slika 3.2	Načrtovanje projektnega dela	14
Slika 4.1	Dosežki anketiranih udeležencev 2006/07	23
Slika 4.2	Motivacija pri učenju.....	25
Slika 4.3	Motivacijski vzgibi	25
Slika 4.4	Interesne dejavnosti	27
Slika 4.5	V programu si dobil/-a?.....	28
Slika 4.6	Ocena sodelovanja v programu	29
Tabela 3.1	Letna razvrstitev dejavnosti v programu PUM.....	15
Tabela 3.2	Primer tedenske razvrstitev dejavnosti v programu PUM z udeleženci.....	16
Tabela 4.1	Udeleženci ob izstopu iz programa PUM po spolu in starosti	23

KRAJŠAVE

ACS	Andragoški center Republike Slovenije
FM	Fakulteta za management Koper
PUM	Projektno učenje za mlajše odrasle
Ur. l. RS	Uradni list Republike Slovenije

1 UVOD

1.1 Opredelitev obravnavanega problema in teoretičnih izhodišč

Evalvacijo lahko opredelimo kot študijo učinkovitosti in uspešnosti programov, ki sama po sebi sicer nima namena odkrivati novih znanj, lahko pa jo uporabimo za informiranje in usmerjanje v praktično dejavnost na podlagi obstoječih znanj. Po drugi strani pripomore k razjasnjevanju ciljev, razkrivanju kriterijev presojanja, ocenjevanju družbenih potreb, opazovanju rezultatov ipd. Tretja lastnost evalvacije je njena uporabnost oziroma oblika uporabne raziskave, kjer pa je znanje, ki ga pri tem pridobimo, časovno in prostorsko omejeno (Macur 1996, 10–11).

Med avtorji, ki so doslej prikazovali razvoj evalvacije, sta najbolj celostni dve opredelitvi. Prvo so leta 1983 oblikovali G. F. Madaus, M. Scriven in D. L. Stufflebeam in razvoj kurikularne evalvacije razdelili v šest obdobj: obdobje reforme (pred letom 1900), obdobje učinkovitosti in testiranja (od 1900 do 1930), Tylerjevo obdobje (od 1930 do 1957), obdobje nedolžnosti (od 1946 do 1957), obdobje ekspanzije (od 1958 do 1972) in obdobje profesionalizacije (od 1973 do danes). Drugi celovit pregled razvoja evalvacije pa sta leta 1994 prispevala E. Guba in Y. Lincoln, ki sta razvoj tega področja prikazala z opredelitvijo štirih generacij evalvacij. Evalvacije prve generacije sta povezovala z družbenim načrtovanjem, nadzorom, merjenjem in testiranjem, evalvacije druge generacije pa so bile naravnane na opisovanje in ugotavljanje, če se dosegajo predvideni kurikularni cilji. Za tretjo generacijo evalvacij so značilni modeli, ki temeljijo na presojanju in sprejemanju odločitev, v četrto generacijo pa Guba in Lincoln uvrščata konstruktivistične, responzivne evalvacije (Možina 2003, 76–77).

V evalvacijski literaturi najdemo zelo različne delitve evalvacij na podlagi uporabljenih metod in modelov (npr. Tylerjev model programske evalvacije, Chronbachov evalvacijski model za izboljševanje kurikuluma, Stufflebeamov model evalvacije CIPP, Stakov model responzivne evalvacije, model konstruktivistično-naturalistične evalvacije - Guba in Lincoln, participativna evalvacija - Easton itd.), iz katerih lahko izluščimo tudi njihov namen in značilnosti (Možina 2003, 85–174).

Evalvacija v izobraževanju zajema mnogo dejavnosti (od merjenja, testiranja in ocenjevanja udeležencev do programske evalvacije, evalvacije učiteljev, šole in kurikuluma) in se pojavlja na vseh nivojih izobraževalnega sistema. Za uvajanje in spremljanje vzgojno-izobraževalnih programov so v Sloveniji pristojni trije javni zavodi: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje in Andragoški center Republike Slovenije. Slednji je odgovoren za programe izobraževanja odraslih, kamor je umeščen tudi program Projektno učenje za mlajše odrasle, v nadaljevanju PUM (Ministrstvo za šolstvo in šport 2008), ki je predmet diplomskega dela.

PUM je neformalen izobraževalni program, namenjen mladim med 15-im in 25-im letom starosti, ki so izpadli iz šolskega sistema, so brez poklicne izobrazbe in brezposelni. Snovalec programa, Andragoški center Republike Slovenije, je pri zasnovi kurikulumu pripravil tudi navodila za njegovo evalvacijo. Na letnem evalvacijskem srečanju vsem izvajalcem predstavi poročilo o izpeljavi programa v preteklem šolskem letu, pripravljeno na podlagi letnih poročil in preostale dokumentacije programa PUM.

Zaradi spremljanja in izboljšanja kakovosti dela ter možnosti uvedbe novosti v program opravlja izvajalska organizacija notranjo evalvacijo programa, ki je predvidena tudi po kurikulumu PUM-a. Evalvacija pospešuje resno in vsebinsko diskusijo med zaposlenimi, vodstvom organizacije, uporabniki in zunanjimi sodelavci ter posledično vpliva na zviševanje kakovosti dela. Skrb je namenjena vsem sodelujočim, ki lahko prispevajo k načrtovanju in izboljšanju programa.

Vzgojno-izobraževalne organizacije uvrščajo ocenjevanje med najpomembnejše procese. Samoevalvacija pomeni zgolj korak naprej na tem področju – korak od ocenjevanja drugih do ocenjevanja sebe. Ena najpomembnejših značilnosti te spremembe pa je prav aktivna vloga udeležencev v procesu ocenjevanja (Musek Lešnik 2001, 59–64). Tudi zato sem se odločila, da opravim kratko evalvacijo izvedbe programa PUM s strani udeležencev.

1.2 Namen in cilji diplomskega dela

Namen projektne naloge je opredeliti pojem evalvacije v izobraževanju in podrobneje analizirati program PUM z vidika evalvacije. Kot mentorica sem vsakodnevno vključena v aktivnosti tega programa in se pogosto srečujem s pojmom evalvacija, zato želim poglobiti svoje znanje in imeti celosten pogled nad njenim izvajanjem.

Cilji naloge so: opredeliti pojem evalvacije v izobraževanju, ugotoviti, kako se le-ta izvaja v vzgojno-izobraževalnih programih, in če so bile že opravljene evalvacijske študije za program PUM, opisati ta program ter podrobneje pregledati kurikulum in dokumentacijo, ki je predvidena za evalvacijo programa v izvajalski organizaciji. Odločila sem se, da izvedem tudi kratko ovrednotenje na ravni izvedbe programa s pomočjo vprašalnika in pogovora z udeleženci tega programa v Kopru. Menim, da evalvacija s strani udeležencev nudi tako mentorjem kot vodstvu koristno povratno informacijo o lastnem delu, na podlagi pridobljenih rezultatov pa se lahko načrtujejo in uvedejo udeležencem namenjene izboljšave.

1.3 Metode za doseganje ciljev diplomskega dela

V projektni nalogi je uporabljen deskriptivni pristop na osnovi primarnih in sekundarnih virov. S pregledom literature in analize dokumentacije je predstavljena teoretična podlaga projektne naloge (opredelitev evalvacije vzgojno-izobraževalnega

sistema in evalvacijskih študij, opis programa PUM, cilji in potek ciljnega načrtovanja ter izpeljava programa, zasnova evalvacije tega programa in vloga Andragoškega centra Slovenije). Empirični del naloge temelji na podatkih, pridobljenih z anketnim vprašalnikom in individualnimi intervjuji z udeleženci programa PUM. Mnenja udeležencev in rezultati analize pridobljenih podatkov so v povzeti obliki prikazani in interpretirani s pomočjo grafov. Pri pisanju naloge sem uporabila tudi lastno teoretično in praktično znanje ter podatke, ki so neposredno vezani na delovanje programa PUM v izvajalski organizaciji.

1.4 Predpostavke in omejitve pri obravnavanju problema

Predpostavljam, da so anketirani udeleženci navajali resnične podatke in da njihovi odgovori prikazujejo dejansko stanje.

Omejitev, s katero se srečujem, je ozek segment proučevanja. Pri raziskavi je zajet samo program PUM v Sloveniji (njegova izvedba v Kopru) in ne tudi sorodni programi pri nas in v tujini.

2 EVALVACIJA

Eno prvih definicij pojma evalvacija v zvezi z izobraževanjem je zapisal Ralf Tyler leta 1949: »Evalvacija je proces, v katerem ugotavljamo, do kolikšne mere smo dosegli cilje izobraževanja«. Pravi tudi, da pri evalvaciji ne gre zgolj za »merjenja«, »testiranja« ali »nadzor«. Bistvo evalvacije je namreč v tem, da skušamo najti predvsem tisto, kar je treba izboljšati in to tudi storimo. Evalvacija ni samo metoda ugotavljanja kakovosti izobraževanja, ampak metoda izboljševanja kakovosti izobraževalnega procesa (Ferjan 2005, 289).

V knjigi *Basic Principles of Curriculum and Instruction* Tyler opredeli kurikularno evalvacijo kot proces ugotavljanja, v kolikšni meri so učni cilji uresničeni. Predlaga, kako ovrednotiti učinkovitost izobraževalnih izkušenj: opredeljuje potrebo po vrednotenju in uporabo rezultatov le-tega ter evalvacijske postopke (štiri faze evalvacije: definiranje učnih ciljev; identifikacija situacij, v katerih lahko učenci pokažejo vedenje, ki ga določajo učni cilji; sestavljanje in preizkušanje potrebnih instrumentov za zbiranje podatkov; uporaba teh instrumentov) (Tyler 1949, 104–125).

Houle (1972 v Možina) deli postopke evalvacije na postopke ocenjevanja in postopke evalvacije. Ocenjevanje zajema različne postopke merjenja dosežkov, le-ti pa zagotavljajo zadostno stopnjo objektivnosti. Poleg tega je treba v evalvacijo uvrstiti tudi postopke in metode, s katerimi lahko spoznamo tudi bolj subjektivne poglede posameznih udeležencev na izobraževalni program. Stake (1973 prav tam) opredeli evalvacijo kot responzivno – *takšna je, ko se usmerja bolj na dejavnosti kot na namene programa, se odzove na potrebe javnosti (uporabnikov, naročnikov) po informacijah, predstavi različne vrednostne perspektive ljudi, ki so povezani s programom*. Leta 1983 Cronbach razširi definicijo evalvacije v *zbiranje in uporabo informacij za sprejemanje odločitev o izobraževalnem programu*. Istega leta Stufflebeam postavi podobno opredelitev, ki pravi: »Evalvacija je proces, s pomočjo katerega si priskrbimo podatke in informacije, ki nam služijo pri sprejemanju odločitev«. Za Boona (1985 prav tam) je bistvena naloga evalvacije ta, da si z njeno pomočjo pomagamo pojasniti povezave in sovplive med kontekstualnimi, vhodnimi, procesnimi dejavniki kurikuluma ter njegovimi rezultati. Poudari vidik *odgovornosti v evalvaciji kurikuluma, v katerem s pomočjo evalvacije izobraževalci odraslih izkazujejo strokovno odgovornost za svojo dejavnost*. Jarvis (1995 prav tam) dejavnosti evalvacije poveže s teorijami zagotavljanja kakovosti in pravi, da je treba *pri evalvaciji načrtovanja in izpeljave kurikuluma upoštevati tudi menedžerske prijeme in merila* (Možina 2003, 98–99).

Easton v knjigi »Sharpening our Tools, Improving Evaluation in Adult and Nonformal Education« opredeli *participativno evalvacijo kot sodelovalni proces vseh vpletenih v izobraževalni proces*. Poudari njen izobraževalni vidik in pravi, da je treba krepiti avtonomno in kritično pozicijo udeležencev in jih usposablјati za nove kompetence,

povezane s skrbjo za samonadzor in izboljšanje lastnih dejavnosti. Izkušnja sodelovanja v evalvaciji prinaša novo znanje in poglede (Easton 1996, 28–55).

V 20. stoletju je bila evalvacija pogosto utemeljena z reformami izobraževalnih sistemov, ponekod, kot npr. v ZDA, so spodbude izhajale iz zakonodaje. S spreminjanjem politične klime se spreminja tudi klima za evalvacijo, narašča politični pomen odgovornosti in porast managerializma, kar predstavlja resne ovire za formativne in demokratične namene evalvacije (Kump 2000, 17).

Izhajajoč iz različnih paradigem in tudi zaradi različnih namenov so se skladno z razvojem evalvacijskih teorij razvijale različne klasifikacije evalvacij in njih modeli, ki sem jih navedla že v uvodu in jih v projektni nalogi ne bom zajela.

»Evalvacija je dejavnost, ki jo opredeljuje Pravilnik o posodabljanju vzgojno-izobraževalnega dela« (Ur. l. RS, št. 13/03). Predmeti evalvacije so »novi programi, novi programski elementi in novosti«, evalvacija pa je »postopek, ki na osnovi zbranih podatkov: presoja o kakovosti novih vzgojno-izobraževalnih in administrativnih nalog, ovrednoti, kolikšne in kakšne spremembe nastajajo z njihovim uvajanjem, omogoči oblikovanje presoje o tem, kako izboljšati način njihovega izvajanja (2. člen)« (Svet za evalvacijo 2005, 1).

Pojem *evalvacija* je mednarodno uveljavljen, v slovenskem jeziku pa uporabljamo včasih tudi pojem *(o)vrednotenje*. Evalvacije so lahko *praktične* (educational evaluation) in *znanstvene*, slednje imenujemo tudi raziskovanje izobraževanja (educational research). Bistvo znanstvenih evalvacij je v tem, da poskušajo najti povezavo med vzrokom in posledico s pomočjo znanstvenih metod. Na začetku se postavi hipotezo, njeno veljavnost preverjamo z raziskavo, katere metoda mora biti taka, da jo pod enakimi pogoji lahko ponovimo. Praktične evalvacije delimo glede na čas izvajanja na formativne in sumativne. Prve imajo nalogo, da pripomorejo k izboljšanju kurikuluma še v času njegovega nastajanja, sumativne pa se navadno opravljajo med samim izvajanjem kurikuluma z namenom izboljšanja procesa oziroma po zaključenem programu in pri pripravi priporočil (Ferjan 2005, 290).

Glede na to, kdo operativno opravlja evalvacijo, ločimo *notranjo* ali interno evalvacijo, kjer člani projektne skupine tudi izvajajo evalvacijo (samoevalvacija), in pa *zunanjo* ali eksterno evalvacijo, kjer so evalvatorji zunanji, neodvisni od programa. Glede na obseg in globino pristopa ločimo intenzivno in ekstenzivno evalvacijo. Prva zajame manjši vzorec in je bolj podrobna, druga pa temelji na večjem, reprezentativnem vzorcu. Poznamo tudi primerjalni vidik evalvacije, kjer primerjamo več programov (npr. starega in novega) in je vrednotenje preprostejše, ter neprimerjalno ali absolutno evalvacijo, kjer ni primerjalnih kriterijev in potrebujemo absolutni kriterij presoje (Nadrag 2002, 9–11).

V literaturi sem večkrat zasledila pojem *triangulacija evalvacije*, ki pomeni uporabo raznovrstnih strategij zbiranja podatkov. Denzin v knjigi *Sociological Methods*

identificira štiri vrste triangulacije, in sicer: podatkovno, evalvatorsko, teoretično in metodološko. Prva vključuje uporabo različnih virov podatkov o istem vprašanju, druga pomeni vključenost evalvatorjev različnih strok, tretja predstavlja uporabo raznovrstnih perspektiv ali teorij pri interpretaciji istovrstnih podatkov, zadnja pa vključuje uporabo raznovrstnih metod pri proučevanju določenega programa ali ustanove (Denzin 1978, 469–522).

Evalvacija v izobraževanju je bila sprva namenjena učiteljem za izboljšavo prakse poučevanja, danes pa se njen okvir širi na vodstvo šole, udeležence, starše, delodajalce in politiko izobraževanja. Razglaša se odgovornost šol in okrepljena moč managementa v izobraževanju in v tem kontekstu postaja evalvacija ena od metod reguliranja izobraževalne dejavnosti. Če povzamem, se pojem evalvacija uporablja za splošni opis dejavnosti za zagotavljanje kakovosti izobraževanja in raziskovanja in kot pojem za opredelitev procesa, ki daje oceno kakovosti programa ali ustanove oziroma priporočila za njuno izboljšanje.

2.1 Evalvacija vzgojno-izobraževalnega sistema

Na nacionalni ravni se evalvacija vzgojno-izobraževalnih programov izvaja z evalvacijskimi študijami, praviloma dveletnimi raziskavami, na način, ki je določen v dokumentu Izhodišča za evalvacijo kurikularne preнове vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. Za koordinacijo procesov evalvacije vzgojno-izobraževalnih programov je pristojno ekspertno telo Svet za evalvacijo vzgoje in izobraževanja, ki koordinira evalvacijo na ravni programov predšolske vzgoje, obveznega in srednješolskega izobraževanja.

Za uvajanje in spremljanje programov so pristojni trije javni zavodi:

- Zavod Republike Slovenije za šolstvo za programe splošnega izobraževanja,
- Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje za programe poklicnega izobraževanja in
- Andragoški center Republike Slovenije za programe izobraževanja odraslih.

Če se uvedbe novih programov ali novih programskih elementov ne preverja s poskusom, so javni zavodi pristojni tudi za njihovo evalvacijo.

Na mednarodni ravni se evalvacija vzgojno-izobraževalnih programov izvaja z vključevanjem v mednarodne raziskave Mednarodne raziskave trendov v znanju matematike in naravoslovja, Mednarodna raziskava bralne pismenosti in Projekt OECD PISA (Ministrstvo za šolstvo in šport 2009a).

Evalvacija se lahko izvaja kot notranja evalvacija, kjer je evalvator vključen v dejavnosti izobraževalne ustanove (npr. kot učitelj ali učenec), in kot zunanja evalvacija, kjer je evalvator odgovoren šolskim oblastem, ni pa neposredno vključen v dejavnosti šole. Poznamo tradicionalne pristope (npr. analiza uspeha ob zaključku

ocenjevalnih obdobjih, šolska inšpekcija) in drugi, ki se pospešeno razvijajo v zadnjem desetletju (npr. zunanje preverjanje znanja ali pa samoevalvacija kakovosti vrtca ali šole) (Ministrstvo za šolstvo in šport 2009a).

V izobraževanju odraslih lahko evalvacija poteka na ravni programa ali na ravni izvajalske organizacije. Če želimo preveriti način zagotavljanja kakovosti (če ima izvajalska organizacija vzpostavljene mehanizme in postopke za notranjo evalvacijo kakovosti poučevanja, raziskovanja, vodenja ...), bo izvedena evalvacija na ravni izvajalske organizacije, če pa je naš namen razumeti vsebino in pridobiti povratne informacije o izobraževalnem programu, bo izvedena evalvacija le-tega. V programski evalvaciji snovalci programa presojajo njegovo učinkovitost in ga na podlagi ugotovitev skušajo izboljšati. Evalvacija izvajalske organizacije vključuje programsko evalvacijo in postopno prehaja na raven organizacije (Zorić 2004, 2).

2.2 Evalvacijske študije

Evalvacija vzgojno-izobraževalnih programov se lahko izvaja z evalvacijskimi študijami, ki so izbrane v postopku javnega razpisa ali pa so naročene. Če se omejim na program PUM, je bila leta 2000 izvedena evalvacijska študija *Evalvacija socialno integracijske vloge programa projektno učenje za mlajše odrasle*, Istenič Starčič.

Temeljni cilj študije je bil ugotoviti socialnointegracijske učinke izobraževanja v programu PUM. Z evalvacijo so ugotavljali, če program spodbuja in omogoča, da se mladi vračajo v izobraževanje, in kakšni so učinki programa - ali učinkuje zgolj kratkoročno ali dolgoročno, tako da mladi vztrajajo tudi po vrnitvi v izobraževanje do uspešnega dokončanja šolanja in zaposlitve, kako je kurikulum PUM strukturiran, katere sestavine vplivajo na njegovo kakovost in katere kazalnike kakovosti je mogoče prepoznati v sistemu usposabljanja mentorjev programa PUM – ali je mogoče opaziti tudi pomanjkljivosti, ki bi jih kazalo odpraviti. Izpeljava evalvacije je potekala od avgusta 2000 do septembra 2002. Ugotovitve študije temeljijo na podatkih, zbranih z analizo dokumentov (program, analiza sekundarnih virov - evalvacijska poročila) ter z vprašalniki pri mentorjih, direktorjih in mladih, ki so bili vključeni v program. Merjenje in primerjalna analiza ključnih spremenljivk sta bila opravljena ob začetku in koncu programa ter eno leto po končanem programu. V proučevanje je bila vključena celotna populacija mentorjev in udeležencev v programu ter direktorjev ustanov izvajalk programa (Istenič Starčič 2003, 5).

Izidi evalvacije kažejo na uresničitev glavnega namena programa in na njegove dolgoročne pozitivne socialnointegracijske učinke (nadaljevanje šolanja, zaposlitev, načrti za prihodnost, težnje po višji ravni izobrazbe). Program je pripravljen skladno z izhodišči kurikularne preнове, pristop k pripravi pa tudi v veliki meri temelji na sodobni teoriji kurikula v izobraževanju odraslih. Mentorji in direktorji menijo, da je program sicer dobro prilagojen ciljni skupini, manj pa, da omogoča udeležencem sodelovanje pri

načrtovanju in izpeljavi. Kurikulum programa PUM zahteva, da bi mentorji ustrezno razumeli višje vrste znanja, izsledki proučevanja pa kažejo, da za večino mentorjev to ni značilno. Mentorji po lastnih ocenah v programih usposabljanja pridobijo dovolj teoretičnega znanja, manj zadovoljni pa so s praktično usposobljenostjo za izpeljavo kurikula. Potrebno je torej dodatno izobraževanje s področja pedagoških in psiholoških znanj, veljalo pa bi proučiti možnost uporabe nekaterih novosti, ki so se uveljavile v programu PUM, tudi pri pripravi in izvajanju drugih programov izobraževanja (Svet za evalvacijo 2002, 27).

Izobraževalne organizacije morajo imeti zaradi družbenih sprememb in večje ponudbe izobraževalnih programov kakovostno ponudbo, da lahko privabijo udeležence in pridobijo dodatne vire financiranja – evalvacija je zato z vidika kakovosti dela nujna. Tudi za program PUM pomeni njegova kakovostna izvedba boljšo odzivnost v okolju in posledično vključevanje večjega števila udeležencev.

Omeniti je treba tudi to, da je evalvacija programa PUM poleg Andragoškega centra Republike Slovenije tudi stalna strokovna naloga izbrane izvajalske organizacije, ki se smiselno prepleta z njenim razvojnim, svetovalnim in raziskovalnim delom in širše. Zaradi lažjega razumevanja evalvacije programa PUM sledi njegov opis, cilji in potek ciljnega načrtovanja ter izpeljava programa PUM.

3 PROJEKTNO UČENJE ZA MLAJŠE ODRASLE - PUM

3.1 Opis programa

Program Projektno učenje za mlajše odrasle - PUM je javnoveljavni program neformalnega izobraževanja, namenjen mladim med 15-imi in 25-imi letom starosti, ki so opustili šolanje, so brez poklicne izobrazbe in brezposelni. Potrdil ga je Strokovni svet za izobraževanje odraslih, formalno je bil vpeljan z odredbo (št. 403-24/99) Ministrstva za šolstvo in šport leta 1999. Program pomaga mladim, da ustvarjalno in dejavno vstopijo v družbeno življenje, motivira jih, da se po zaključku ponovno vključijo v proces rednega izobraževanja in se usposobijo za večjo konkurenčnost na trgu delovne sile. Deluje kot preventivni program, ki želi preprečiti socialno osamelost mladih in jih ponovno vključiti v kulturno okolje vrstniških skupin, zmanjšati socialne probleme v okolju, spremeniti negativen odnos okolja do mladih, pospešiti medsebojno povezovanje in samopomoč ter povečati motivacijo za ponovno vrnitev v šolo oz. zaključek izobraževanja. Pomaga jim pri razvijanju učnih in delovnih navad, pridobivanju pozitivnih izkušenj in znanj, razvija njihovo splošno izobraženost, razgledanost in prožnost mišljenja (Memory 2007f).

Temeljna oblika dela je *projektno delo*. Udeleženci izberejo temo projekta, učne vire, metode in postopke, mentorji pa upoštevajo njihove interese in sposobnosti ter jim pomagajo pri načrtovanju dela. Ker udeleženci aktivno sodelujejo in odločajo o poteku projekta, se povečuje tudi njihova motivacija za sodelovanje v programu, posledično pa tudi motivacija za učenje in nadaljevanje izobraževanja. Preko različnih projektov, kot so npr. film, gledališka predstava ali časopis, udeleženci pridobivajo temeljna funkcionalna znanja in spretnosti, izkušnje in znanja, ki jim omogočajo uspeh v nadaljevanju izobraževanja ali izbrani poklicni karieri, in pozitivne izkušnje učenja. S spoznavanjem raznovrstnih vsebin, ki jih projekti nudijo, jasneje razčlenijo svoje poklicne želje in izdelajo poklicno ali zaposlitveno strategijo (Memory 2007f).

Za sodelovanje v programu se mladi lahko odločijo sami, po priporočilu svetovalk zavoda za zaposlovanje, prijateljev, staršev, svetovalnih delavcev v šolah, centrih za socialno delo ... Program traja eno leto, udeleženci se vanj lahko vključijo tudi sredi šolskega leta in ga obiskujejo brezplačno. Pogoji za napredovanje in dokončanje programa v zasnovi projekta niso opredeljeni. Udeleženci in mentorji spremljajo napredek posameznika in skupine tako, kot določajo cilji programa ter s sprotno (formativno) in končno (sumativno) evalvacijo (Memory 2007f).

Program se prične izvajati, ko se oblikuje skupina, v kateri je najmanj 18 do 24 udeležencev – začetna skupina. Poznamo tudi razširjeno skupino I (28–32 udeležencev) in razširjeno skupino II (36–40 udeležencev). Eden od temeljnih pogojev za izvajanje programa je ustrezna mentorska skupina, ki jo sestavljajo za začetno skupino najmanj trije mentorji z ustrežno izobrazbo ter licenco za mentorja PUM (Velikonja 2000, 17).

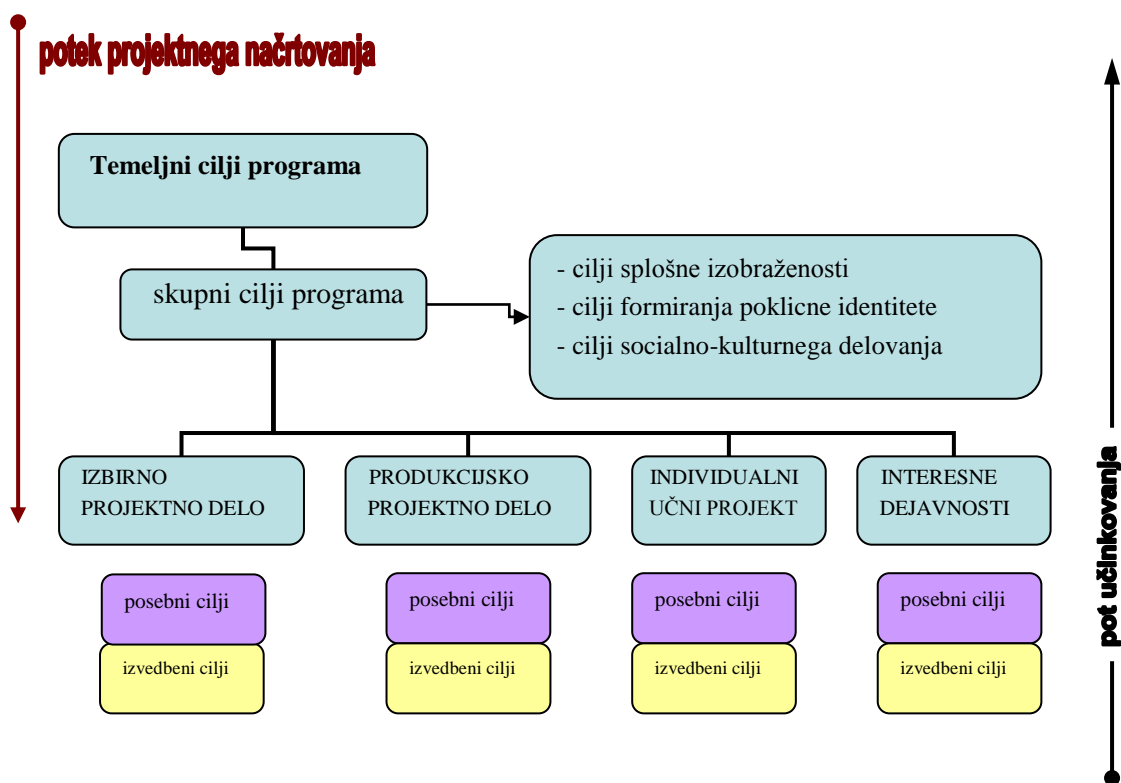
Do septembra 2008 so program PUM izvajali: Andragoški zavod Maribor - Ljudska univerza, Maribor; Izobraževalni zavod Memory, Koper; Javni zavod MOCISS, Slovenj Gradec; Ljudska univerza Ajdovščina, Ajdovščina; Ljudska univerza Murska Sobota, Murska Sobota; Ljudska univerza Radovljica, Radovljica; Zavod Salesianum - PUM, Celje in TIN Ljubljana, Ljubljana. V šolskih letih 2005/06 in 2006/07 se je program PUM izvajal še na dodatnih treh lokacijah: RIC Novo mesto, LU Škofja Loka in Posoški razvojni center Tolmin. Skupine so bile financirane s sredstvi Evropskih socialnih skladov.

Program PUM je bil do septembra 2008 financiran iz državnega proračuna prek Ministrstva za šolstvo in šport (70 %), preostali delež pa naj bi zagotavljali izvajalska organizacija oziroma lokalna skupnost. Z vključevanjem udeležencev (Aktivna politika zaposlovanja, v letih 2007/08 je bil PUM uvrščen v ukrep 2 - Usposabljanje in izobraževanje, programi izobraževanja) podpira program tudi Zavod RS za zaposlovanje. V obdobju od 1. 9. 2008 do 31. 8. 2010 bo projekt PUM podprt s strani Ministrstva za šolstvo in šport in delno financiran iz Evropskih socialnih skladov. Razvojna prioriteta je razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja, prednostna usmeritev pa izboljšanje usposobljenosti posameznika za delo in življenje v družbi, temelječi na znanju. Na Javnem razpisu za sofinanciranje izobraževalnih programov Projektno učenje mladih (PUM) v letih 2008, 2009 in 2010 so bili izbrani naslednji prijavitelji: Regionalni center za razvoj d.o.o, Zagorje ob Savi; Ljudska univerza Radovljica, Radovljica; Ljudska univerza Ajdovščina, Ajdovščina; Posoški razvojni center, Kobarid; MOCIS Center za izobraževanje odraslih, Slovenj Gradec; Bob, zavod za izobraževanje in kulturne dejavnosti, Ljubljana; Ljudska univerza Škofja Loka, Škofja Loka; Zavod Salesianum, OE PUM Celje, Celje; Ljudska univerza Murska Sobota, Murska Sobota; Izobraževalni zavod Memory, Dutovlje; Andragoški zavod Maribor, Maribor in Razvojno izobraževalni center Novo mesto, Novo Mesto (Ministrstvo za šolstvo in šport 2009b).

3.2 Cilji in potek ciljnega načrtovanja v programu PUM

Cilj programa je pomagati mladim pri pridobivanju izkušenj in znanja za uspešno nadaljevanje izobraževanja ali izbrane poklicne kariere. Bistvo v ciljnem načrtovanju programa PUM je, da udeleženci sodelujejo že od načrtovanja ciljev dalje. Vsebine dela izhajajo iz njihovih interesnih področij, učenje temelji na realnih in jasno postavljenih ciljih in je zato za udeležence smiselno. Mentorji po načelu smiselne izbirmosti zagotovijo spoštovanje ciljev PUM-a, ki so na programski ravni določeni s sklopi: temeljni cilji programa, skupni cilji programa in posebni cilji posameznih oblik izpeljave programa (Velikonja 2000, 10).

Slika 3.1 Potek ciljnega načrtovanja v programu PUM

Vir: Velikonja 2000, 11.

Temeljni in posebni cilji so podrobneje opisani v prilogi 1 - Temeljni in posebni cilji programa PUM.

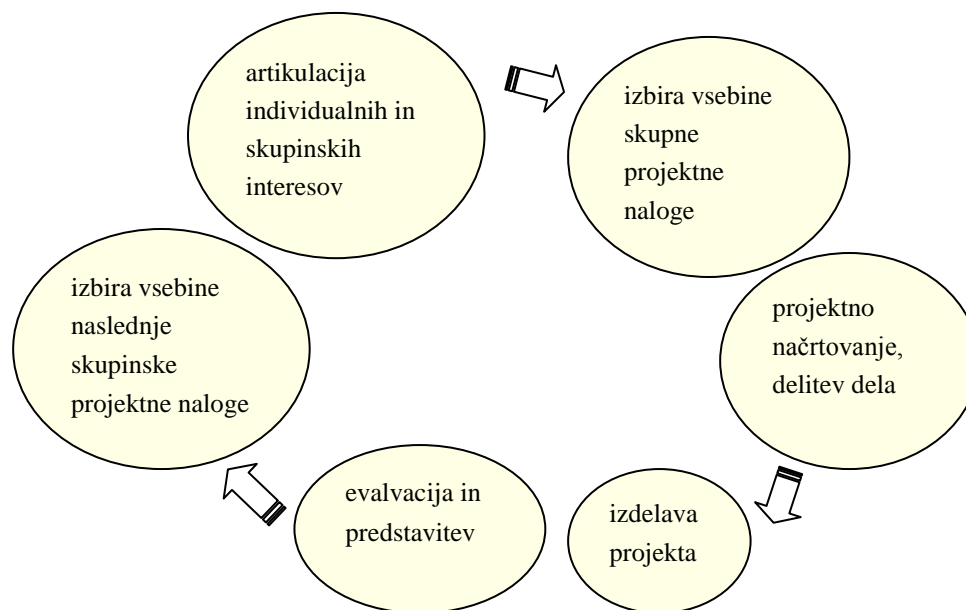
3.3 Izpeljava programa PUM

Temeljna oblika izpeljave programa je projektno učno delo, ki ga sestavljajo: izbirno projektno delo, produkcijsko projektno delo, individualno projektno učenje in interesne dejavnosti (Velikonja 2000, 15).

Izbirno projektno delo

Izbira vsebine posameznega učnega projekta temelji na interesih in aktualnih učnih potrebah udeležencev. Izhodišče za organizacijo neposrednega dela je projektni načrt, v katerem so opredeljeni: cilji izpeljave projekta, izobraževalne vsebine vseh ciljev izpeljave, načrt sodelovanja z zunanjimi sodelavci, časovni načrt izpeljave projekta, finančna konstrukcija, načrt evalvacije, načrt sodelovanja z organizacijami in posamezniki iz lokalnega okolja ter način predstavitve dosežkov projekta.

Slika 3.2 Načrtovanje projektnega dela

Vir: Velikonja 2000, 37.

Mentorski skupini sta prepuščeni organizacija posameznih programskih sklopov in organizacija urnika dnevni aktivnosti. Jasen časovni načrt je mladim dodaten motivacijski dejavnik za resno sodelovanje v programu. Način organizacije dela in izobraževanja narekujejo posamezne operativne projektne naloge, zato so organizacijske oblike prepuščene izbiri mentorjev, ki se glede na značilnosti skupine in naravo projektnega dela odločajo za najustreznejšo obliko (Velikonja 2000, 45).

Izbirni projekti so npr. postavitve gledališke ali lutkovne igre, snemanje filma, izdaja časopisa, priprava poletnega tabora ipd. Glavni cilji, ki se jim pri tem sledi, so *cilji splošno-izobraževalne narave* in *cilji socialno-kulturnega udejstvovanja*.

Produksijsko projektno delo

Skupina za »Razvoj produkcijskega modula v programu PUM« je leta 2007 na Andragoškem centru Slovenije pripravila predlog za spremembe v kurikulumu in uvedbi portfolia za beleženje rezultatov udeležencev. Produkcijskega projekta z do sedaj določenimi vsebinami in razpoložljivimi finančnimi sredstvi ni bilo možno izvesti v celoti. Po trenutnem kurikulumu so produkcijski projekti usmerjeni k spoznavanju novih načinov ustvarjalnosti, ekologiji, razvijanju možnosti za oživljanje starih in izumirajočih obrtnih tehnologij ter k razvijanju storitvenih in tehničnih dejavnosti, ki so inovativne in tržno konkurenčne v lokalnem okolju. Upoštevati moramo individualne interese udeležencev pri proizvodnji in da proizvodna dejavnost omogoča različne možnosti za izpeljavo, ustvarjalnost in privlačnost. Dodatno možnost predstavlja

povezovanje s potencialnimi delodajalci ali poklicno zanimivimi izvajalci v lokalnem okolju, kar omogoča širši spekter možnosti pridobivanja izkušenj (Velikonja 2000, 45).

Individualni učni projekti

Individualni učni projekti so sestavni del načrtovanja poklicne kariere. Udeleženec ob pomoči mentorja izdelava načrt doseganja ciljev in opredeli posamezne ukrepe (časovni rok, dejavnost, cilj, namen). Sestavni del individualnega učnega projekta je tudi končna evalvacija ali preverjanje dosežkov (Velikonja 2000, 45).

Interesne dejavnosti

Interesne dejavnosti po izbiri udeležencev lahko zajemajo: obiske kulturnih in drugih javnih prireditev; pogovor s povabljenimi osebo, ogled izbranega filma ali drugega medijsko podanega dogodka, obiske zanimivih ustanov, podjetij in delodajalcev v lokalnem okolju, dejavnosti, povezane z načrtovanjem poklicne kariere, rekreacijske dejavnosti in druge posebej načrtovane enodnevne projekte (športni dnevi, ekskurzije, izleti, zabave). Mladi se lahko odločijo tudi za vsebine, ki so povezane z dopolnjevanjem projektih nalog (npr. ogled medijske ustanove). Praviloma se vsaka od izbranih oblik interesnih dejavnosti konča s skupinsko refleksijo in evalvacijo (Velikonja 2000, 46).

Interesne dejavnosti so zelo priljubljene in navadno razgibajo skupinsko dinamiko, vodijo pa jih lahko mentorji, udeleženci ali zunanji sodelavci. Programsko leto traja od 20. septembra do 19. septembra naslednjega leta. Okvirne aktivnosti so prikazane v tabeli 3.1.

Tabela 3.1 Letna razvrstitev dejavnosti v programu PUM

20. september – 30. junij	julij	avgust	1.–19. september
organizirano projektno delo, interesne dejavnosti, individualni učni projekt	individualni učni projekti, krajši produkcijski projekt in interesne dejavnosti	animacijske dejavnosti	animacijske dejavnosti
animacijske dejavnosti	priprave mentorjev, animacija	dopusti	intervjuji s kandidati in sprejem v program
37 tednov	4 tedne	4 tedne	3 tedne

Vir: Velikonja 2000, 16.

Praviloma se izpeljejo dva do trije izbirni projekti, ki naj bi zaradi značilnosti motivacije mladih trajali od enega do treh mesecev. Ob zaključku projekta je predvidena evalvacija doseženih ciljev. Mentorji organizirajo med rednim potekom programa vse leto še: animacijske dejavnosti za pridobivanje novih udeležencev, vstopne intervjuje s potencialnimi udeleženci, skupinske intervjuje za ugotavljanje

interesnih področij, pripravo načrtov poklicne ali izobraževalne kariere za vsakega udeleženca ter do 10 izletov v lokalno in širše okolje.

Tabela 3.2 Primer tedenske razvrstitve dejavnosti v programu PUM z udeleženci

Od ponedeljka do četrтка	V petek
jutranja animacija, individualni učni projekti, izbirno projektno delo in/ali produkcijsko projektno delo, interesne dejavnosti, pisanje dnevnika, dnevna evalvacija.	portfolio, tedenska evalvacija, interesne dejavnosti.

Dnevne dejavnosti se pričnejo v jutranjem času in trajajo največ sedem ur. Ob izpeljavi projektne dela poteka vsak dan še: jutranja animacija skupine in predstavitev dnevnih nalog, malica, izpolnjevanje osebnih listov, kratka evalvacija dnevnega dela z načrtom dejavnosti za naslednji dan, vodenje dnevnika poteka dejavnosti in ureditev prostorov. Dnevne naloge se določijo (po načelu prostovoljnega sodelovanja in soglasja skupine ob pomoči mentorjev) vsak teden sproti. Mentorji namenijo preostanek delovnega časa pripravi dejavnosti, svetovalnim pogovorom ali izobraževanju (Velikonja 2000, 15–17).

4 EVALVACIJA PROGRAMA PUM

4.1 Zasnova evalvacije programa PUM in vloga Andragoškega centra Slovenije

Andragoški center Republike Slovenije je kot snovalec programa PUM pri zasnovi njegove evalvacije upošteval navodila, ki jih podajajo *Izhodišča za kurikularno prenovo izobraževanja odraslih*. Zaradi razvojnih značilnosti in posebnih okoliščin so dodali še nekatere druge vidike, metoda evalvacije pa izhaja iz strokovne presoje narave evalvacijskih ciljev in je usmerjena v kvalitativne analize. Evalvacija je stalna naloga izbrane strokovne organizacije in skuša upoštevati kompleksnost zasnove programa PUM. Različnim vrstam evalvacijskih ciljev, ki so povezani s programom, njegovo izpeljavo in učinkovanjem, lahko sledimo z izbiro različnih problemskih ravni, in sicer:

- doseganje programskih ciljev,
- spremljanje relevantnosti, utemeljenost programa in ugotavljanje značilnosti ciljne skupine,
- ustreznost zasnove programskih sestavin,
- izpeljava programa PUM,
- organizacijski vidiki delovanja programa,
- izpeljava mentorskega dela,
- potrebe po izobraževanju,
- materialne in druge možnosti za uresničevanje programa,
- delo izvajalske organizacije in
- sistemske sestavine programa (Velikonja 2000, 23–26).

Na različnih ravneh je cilj evalvacije odgovoriti na posebna vprašanja, ki so podrobneje opisana v *prilogi 2 - Predmet evalvacije programa PUM*.

Evalvacija programa PUM predvideva štiri časovne faze, in sicer: na začetku izpeljave programa, po vsaki končani projektni nalogi, ob koncu delovanja programa in pol leta po izstopu udeležencev iz programa. Metoda evalvacije ni določena vnaprej, izvajalci lahko sami s svojim strokovnim znanjem presodijo metodologijo in orodje, ki ga bodo izbrali. ACS je v pomoč za evalvacijo poteka programa PUM pripravil standardizirane vprašalnike, ki omogočajo spremljanje poteka posameznih projektnih nalog in primerjanje različnih oblik izpeljave: vprašalnik za udeležence pred vpisom v program, uvodni individualni in skupinski intervju z udeleženci, vprašalnik interesov, vprašalnik za mentorsko skupino, vprašalnik za presojo izvajalske organizacije, vprašalnik za udeležence ob koncu sodelovanja v programu in vprašalnik za udeležence pol leta po izstopu iz programa. Ob navedenih instrumentih so za evalvacijsko presojo

ključni še dokumenti, ki nastajajo kot sestavni del načrtovanja in notranjega spremljanja neposrednega delovanja programa PUM (Velikonja 2000, 27–28).

Evalvacijo programa PUM lahko opredelimo kot empirično ali praktično evalvacijo. Raziskovalna skupina opravi raziskave na podlagi neposrednih izkušenj o učinkovanju programa pri njegovem izvajanju v praksi. Formativna evalvacija se izvaja na srečanjih mentorjev in direktorjev izvajalskih organizacij v ACS v Ljubljani. S pomočjo le-tega poskuša raziskovalna skupina oceniti, če se cilji in načela programa PUM uresničujejo v skladu z njegovo programsko zasnovano in kako je z uresničevanjem ciljev na ravni kurikuluma. Sumativna evalvacija se izvede ob koncu programskega leta s pomočjo anketnih vprašalnikov in analizo dokumentacije (mesečno in letno poročilo, učni projekti, dosežki udeležencev). Z njo Andragoški center Republike Slovenije poskuša pridobiti informacije o uspešnosti in delovanju programa. Predstavlja pomoč pri odločitvah o nadaljnji usodi programa in pripomore k izboljššanju že obstoječega programa. Evalvacija programa PUM je interna, izvajata jo Andragoški center Republike Slovenije in izvajalska organizacija. Zajema celotno populacijo udeležencev programa PUM, pa tudi mentorje in direktorje izvajalskih organizacij, zato jo glede na obseg in globino pristopa opredelimo kot ekstenzivno. Raziskovalna skupina lahko primerja ključne spremenljivke pred začetkom programa, med njegovim potekom, ob zaključku programa in pol leta in leto kasneje ter po vsaki končani projektni nalogi (Dobrovoljc 2002, 2003).

Andragoški center Republike Slovenije kot snovalec programa PUM je tudi pristojen za njegovo evalvacijo. Študijo opravi ob zaključku vsakega programskega leta na podlagi dostavljene dokumentacije in jo tudi predstavi na letnem evalvacijskem srečanju izvajalskih organizacij.

4.2 Evalvacija s strani izvajalske organizacije

Kot sem že navedla v uvodu, opravlja notranjo evalvacijo programa tudi izvajalska organizacija. Zbrano gradivo je v pomoč promociji programa PUM, evalvacija pa se opravlja zaradi spremljanja in izboljšanja kakovosti dela.

Po kurikulumu programa PUM mentorji sestavijo in urejajo:

- arhiv z osebnimi mapami udeležencev (vstopni intervjuji, načrt izobraževalne ali poklicne kariere, varovani osebni podatki in posebni zapiski),
- dnevnik poteka dela (kot sestavni del dnevne kronike poteka projekta),
- načrt projekta z razčlenjenimi cilji (temeljnimi in izvedbenimi projektnimi ter vpisanimi izobraževalnimi \učnimi cilji in gradivom),
- arhiv izdelanih plakatov, skic, pisnih predlogov (arhiviran po načelih ustrezne opremljenosti za poznejšo identifikacijo),
- zaključno poročilo,

- listino za udeležence ob izstopu iz programa,
- arhiv izpeljave programa z vso relevantno dokumentacijo (dopisi, vloge ...) in
- foto- in videodokumentacijo.

Tudi udeleženci sestavijo in urejajo:

- osebni list (individualnih) učnih dosežkov,
- osebno mapo z izdelki,
- kroniko poteka dela pri projektu (tema, jutranje animacije, navzočnost, opravljene dnevne naloge po projektnem načrtu, druge naloge, posebni zaznamki, dogodki, spoznanje, misel - geslo dneva itd.) in
- pravila dela v skupini (Velikonja 2000, 27–28).

V nadaljevanju bom opisala potek evalvacije programa PUM v izvajalski organizaciji Izobraževalni zavod Memory. Najprej bom na kratko orisala okolje, v katerem poteka program PUM.

Poleg poklicnega izobraževanja za poklic prodajalec, srednjega izobraževanja za poklic ekonomski tehnik, višješolskega izobraževanja za poklic komercialist, izvajajo v Izobraževalnem zavodu Memory tudi druge izobraževalne dejavnosti, kot so tečaji tujih jezikov, razni seminarji, računalniški tečaji, delavnice in študijski krožki, občasno pa tudi kulturno-umetniške večere, posvečene literaturi, glasbi in likovni umetnosti. Zaradi ljubezni do ustvarjanja organizirajo likovne kolonije, razstave in daljše likovne delavnice, ki potekajo vsako leto nekaj mesecev. Vključujejo se tudi v projekte EU. V zadnjih dveh letih so tako izvedli za udeležence brezplačne programe: Računalniško opismenjevanje, Most do izobrazbe, Izzivi podeželja in druge. Zavod skuša širiti vedenje o vseživljenjskem izobraževanju in potrebi človekovega izpopolnjevanja (www.memory.si 2008).

V tako pestrem okolju se izvaja tudi program PUM, čigar udeleženci lahko sodelujejo v zgoraj opisanih aktivnostih. Če se vrnem k evalvaciji programa PUM, sem na osnovi analize dokumentacije ugotovila, da se v programu PUM izvaja:

- *dnevna evalvacija*: kratek pogovor z udeleženci ob jutranji animaciji in ob zaključku dneva,
- *tedenska evalvacija*: znotraj mentorske skupine (pregled izvedenih aktivnosti, plan dela za naprej, pogovor o pozitivnih in negativnih rezultatih, kaj bo treba izboljšati, do kdaj in kdo je za to zadolžen) in z udeleženci (opravljene naloge po projektnem načrtu, individualni učni dosežki),
- *mesečna evalvacija*: znotraj mentorske skupine ob pripravi mesečnega poročila, pregled prisotnosti udeležencev (novovpisani, izpisani) in vzroki za obiskovanje/neobiskovanje programa, dejavnosti, ki so potekale v tekočem mesecu (izbirni projekti, produkcijski projekti, interesne dejavnosti, ostalo),

- število in delež ur, ki so namenjene individualnim učnim projektom, animacijske dejavnosti za tekoči mesec, morebitne pripombe, vprašanja, opazanja in predlogi za izobraževanja mentorjev,
- *evalvacija ob zaključku projektne naloge*: znotraj mentorske skupine in z udeleženci; rezultati evalvacije so strnjeni v poročilu projekta, ki zajema naslednje podatke: vrsta učnega projekta, trajanje, cilji projekta (izvedbeni in učni cilji), potek projekta (operativne naloge, učne dejavnosti, sodelujoči udeleženci in mentorji, kraj izvajanja in uporabljeni učni viri), kratka ocena projekta (kako so bili realizirani izvedbeni in kako učni cilji projekta, kateri cilji so bili doseženi brez večjih težav in pri katerih smo se srečevali s težavami in katerimi, vzroki, če cilji niso bili doseženi), vzdušje v učni skupini (kakšno je bilo vzdušje v učni skupini večji del časa, kako so sodelovali udeleženci, kakšna je bila skupinska dinamika), zaključek učnega projekta (kako je potekala javna predstavitev učnega projekta, kakšni so bili odzivi povabljenih in kako so to doživeli udeleženci in mentorji programa PUM),
 - *evalvacija ob zaključku programskega leta*: znotraj mentorske skupine, pripravi se tudi zaključno poročilo, ki vsebuje elemente evalvacije (trajanje programa, udeleženci ob izstopu iz programa, program, ki so ga udeleženci obiskovali pred vključitvijo v PUM, dosežki udeležencev v programu PUM - formalno izobraževanje, zaposlitev, neformalno izobraževanje, socialno-osebno področje; izbirni in produkcijski projekti, ki so potekali v tekočem letu, interesne dejavnosti, animacijske dejavnosti, gibanje prisotnosti udeležencev po mesecih, obseg sodelovanja zunanjih sodelavcev po mesecih in ocena izvedbe programa v tekočem šol. letu), evalvacija z udeleženci (evalvacijski vprašalnik),
 - *evalvacija na strokovnem aktivu mentorjev PUM*: strokovni aktiv poteka vsaj trikrat letno, sodelujoči s pomočjo evalvacije doseženih rezultatov programa PUM za preteklo leto pripravijo in potrdijo plan dela za naprej (promocijske dejavnosti, prijava na razpise, prostovoljno delo, sodelovanje s strokovnimi sodelavci in ustanovami iz lokalne skupnosti, predvideni projekti, druge aktivnosti itd.) in opravijo vmesno evalvacijo (tekoče dejavnosti),
 - *spremljanje dosežkov udeležencev programa PUM*: individualne dosežke udeležencev programa spremljamo s pomočjo osebnega lista (ime in priimek udeleženca, datum vpisa, izstopa, datum in kraj rojstva, uspešno zaključeno izobraževanje, neuspešno zaključeno izobraževanje, interesi ob vključitvi v PUM, načrt, ukrepi za izpolnjevanje načrta, sodelovanje udeleženca v programu, doseženi rezultati ob izstopu iz programa, komentar mentorja o vzrokih odstopanja od rezultatov, dosežki, zabeležke o večletnem spremljanju

posameznika), udeležence spremljamo še dve leti po izstopu iz programa, ob zaključku programskega leta pripravimo tudi pregled dosežkov udeležencev programa PUM (doseganje šolanje, zeleni cilji in doseženi cilji, odstopanja),

- *letno evalvacijsko srečanje na Andragoškem centru Slovenije v Ljubljani*: evalvacija programa PUM za preteklo šolsko leto (pregled izpeljave programa PUM s pomočjo poročila o izpeljavi programa, ki ga pripravi Andragoški center Republike Slovenije na podlagi dokumentacije programa) (Memory 2007a, 2007b, 2007c, 2007č, 2007d, 2007e, 2007g, 2007h).

Samoevalvacija v vzgojno-izobraževalni organizaciji je vrsta notranje evalvacije, pri kateri strokovnjaki, ki so nosilci in izvajalci osnovnega programa in storitev organizacije (na primer učitelji in vodstvo), izvajajo evalvacijo svoje lastne organizacije (Musek 2001).

V primeru programa PUM izvajalska organizacija opravlja samoevalvacijo programa, ki pa bi lahko bila zastavljena bolj načrtno. Sprva bi bilo treba odgovoriti na vprašanja, kot so: Zakaj se organizacija sploh odloča za samoevalvacijo? Kaj bo zajela samoevalvacija, katera področja in katere podatke bomo zbirali? Kdaj oziroma kako pogosto in kdo bo izvajal samoevalvacijo? Koga bo zajela in kdo vse bo v njej sodeloval? Kako bomo izvajali samoevalvacijo, s pomočjo katerih virov in sredstev? Katere so prioritete in kam oz. kako naprej po opravljeni samoevalvaciji?

V samoevalvacijo je treba vključiti vse skupine vpletenih v program, in sicer: vodstvo organizacije (direktor, ravnatelj, pedagoški vodja), zaposlene (mentorji programa PUM, učitelji), udeležence in druge uporabnike (starši, predstavniki drugih organizacij, podjetij, strokovni sodelavci). Pogoji je prostovoljna odločitev vseh sodelujočih. Lahko bi se poglobila v že obstoječe metode zbiranja podatkov in pripravila osnovo za izboljšavo samoevalvacijskega procesa programa PUM, vendar to ni namen projektne naloge.

V literaturi so navedene tudi faze samoevalvacijskega procesa, vsebinska področja in metode samoevalvacije, strukturo, vsebino in uporabnost končnega poročila, česar pa ne bom podrobneje proučevala. Odločila sem se, da izvedem kratko evalvacijo na ravni izvedbe programa PUM s pomočjo mnenj udeležencev programa.

V samoevalvaciji se udeleženci spremenijo v ocenjevalce, postanejo aktivni soigralci v procesu in prevzemajo soodgovornost za kakovost programa. Argumenti za aktivno vlogo udeležencev v procesu samoevalvacije so:

- udeleženci so neposredna ciljna skupina vzgojno-izobraževalnega procesa, zaradi njih obstajajo vzgojno-izobraževalne organizacije,
- udeleženci so primerni ocenjevalci, so sposobni kritično analizirati pedagoški proces, v katerega so vključeni,

- samoevalvacija se mora usmeriti na vse elemente, ki vodijo h kakovosti, izkušnje in zaznave učencev so bistvena prvina v tem procesu,
- udeleženci so pripravljeni sodelovati, če lahko izrazijo svoje mnenje o vzgojno-izobraževalnem procesu, v katerega so vključeni, in če čutijo, da je njihovo mnenje pomembno in upoštevano,
- javno podobo vzgojno-izobraževalne organizacije v največji meri gradijo udeleženci (Musek 2001).

4.3 Evalvacija na ravni izvedbe programa PUM

Ob zaključku šolskega leta 2006/07 sem v skupini udeležencev programa PUM v Kopru opravila kratko evalvacijo izvedbe programa, ki je vsebovala izpolnjevanje evalvacijskega vprašalnika (*piloga 3 - Evalvacijski vprašalnik 2006/07*) in izvedbo delno strukturiranega intervjuja z udeleženci ob izstopu iz programa (*Priloga 4 - Delno strukturirani intervju 2006/07*), ki sem ju sama pripravila.

Zbiranje zanesljivih podatkov je ključnega pomena pri načrtovanju in izvajanju raziskave, podlaga za to pa so dobro oblikovana vprašanja. Če so vprašanja dvoumna, preveč strokovna, podvojena, sugestivna, nerazumljiva, izzivajo obrambne mehanizme in je zbiranje podatkov površno, pristransko ali nepopolno, analiza postane težka oziroma nemogoča, poročilo raziskave pa slabe kakovosti (Varkevisser, Pathmanathan in Brownlee 2003, 137–181).

Kljub kratkim in jasnim navodilom in preprostim vprašanjem zaprtega in odprtega tipa v evalvacijskemu vprašalniku sem se odločila, da bom evalvacijo dopolnila z delno strukturiranim intervjujem. Slednji omogoča večjo fleksibilnost odgovorov in dodatna podvprašanja, s prostimi odgovori pa sogovornik lahko razloži svoje mnenje in poglede.

Udeleženci programa PUM so k evalvaciji pristopili prostovoljno, vprašalnik so izpolnjevali v manjših skupinah in anonimno, intervjuji pa so potekali individualno po izpolnjenem vprašalniku. S kratko evalvacijo sem želela izvedeti, kako so udeleženci doživeli program, če so jim bile učne ure, projekti in interesne dejavnosti všeč in kaj so pogrešali. Zanimalo me je predvsem, če menijo, da so dobili vso podporo in pomoč s strani mentorice ter dodatna znanja. V nadaljevanju so rezultati analize pridobljenih podatkov prikazani v povzeti obliki in interpretirani s pomočjo grafov.

Populacija

V šolskem letu 2006/07 je bilo v koprskem PUM-u vpisanih 30 udeležencev, v raziskavi je sodelovalo 18 udeležencev, od tega 10 fantov in 8 deklet (tabela 4.1), ki so program obiskovali več kot sedem mesecev. Podatke sem pridobila julija 2007.

Tabela 4.1 Udeleženci ob izstopu iz programa PUM po spolu in starosti

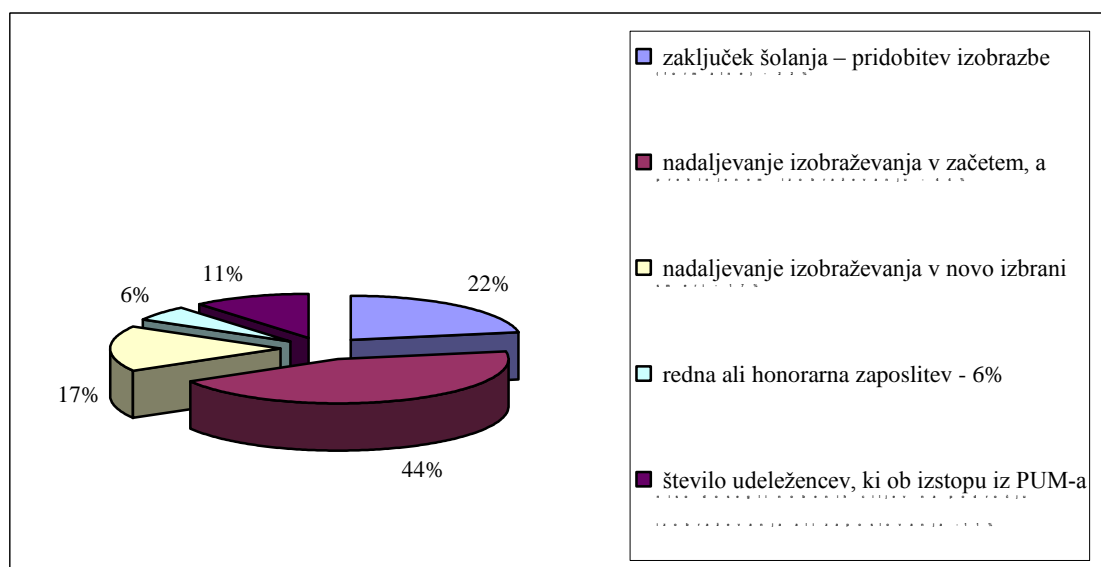
Starost	Število udeležencev	M	Ž
Od 16 do 19 let	6	3	3
Od 20 do 24 let	12	7	5
25 let in več	0	0	0
Skupaj	18	10	8

Program PUM je namenjen mladim od 15-ega do 25-ega leta starosti. Starostna struktura se spreminja glede na leto vpisa. V šolskem letu 2006/07 je bilo največ vpisanih med 20-im in 24-im letom starosti.

Izobraževanje

Na sliki 4.1 so prikazani dosežki udeležencev na področju izobraževanja in zaposlovanja ob zaključku šolskega leta 2006/07.

Slika 4.1 Dosežki anketiranih udeležencev 2006/07

Glede na pridobljene podatke s pomočjo intervjuja je 22 % vseh udeležencev zaključilo šolanje in s tem pridobilo formalno izobrazbo, 44 % jih je nadaljevalo izobraževanje v začetem, a prekinjenem izobraževanju, 17 % jih je nadaljevalo izobraževanje v novo izbrani smeri, 6 % je našlo redno ali honorarno zaposlitev, 11 % pa jih ni doseglo ciljev na področju izobraževanja ali zaposlovanja. S pomočjo vprašalnika sem ugotovila, da so izobraževanje zaključili štirje udeleženci, trije srednje strokovno in eden srednje splošno izobraževanje. Študij jih je uspešno nadaljevalo kar osem, od tega štirje na srednjem poklicnem izobraževanju, dva na srednjem strokovnem

in dva na splošnem izobraževanju. Za nadaljevanje študija na novo izbrani smeri so se odločili trije udeleženci, in sicer za srednjo poklicno izobrazbo, srednjo strokovno izobrazbo in za vpis na visoko strokovno izobraževanje. Redno se je zaposlil en udeleženec, dva pa nista dosegla ciljev na področju izobraževanja ali zaposlovanja.

Ob podanih rezultatih je treba poudariti, da naštetih cilji niso edini, ki jih dosega program PUM. Ostali cilji so podrobneje zajeti v začetnem delu naloge pri opisu programa PUM in v *prilogi 1*, a jih je zelo težko ovrednotiti. Mladi preko projektne dela pridobijo znanja in veščine, ki jih zanimajo, s tem ponovno dosegajo uspeh, ki jih lahko spodbudi k nadaljevanju in dokončanju prekinjenega izobraževanja. Pogosto je opazen tudi napredek na osebostnem področju v smislu višje samozavesti, prevzemanja odgovornosti za svoja dejanja, učinkovitejšega reševanja konfliktov in bolj pozitivne samopodobe. Zaključno poročilo za šolsko leto, ki je temelj za letno evalvacijo programa PUM, zajema dosežke udeležencev v programu, in sicer:

- formalno, neformalno izobraževanje in zaposlitev (številčni podatki),
- socialno-osebno področje (bistveni dosežki in spremembe, ki so jih udeleženci dosegli v času obiskovanja programa in so podani opisno).

V nadaljevanju prikazujem rezultate analize pridobljenih podatkov glede na vsebino in strukturo programa.

Ocena programa

V povprečju so udeleženci ocenili program z oceno 4 (kriterij od 1 do 5), in sicer:

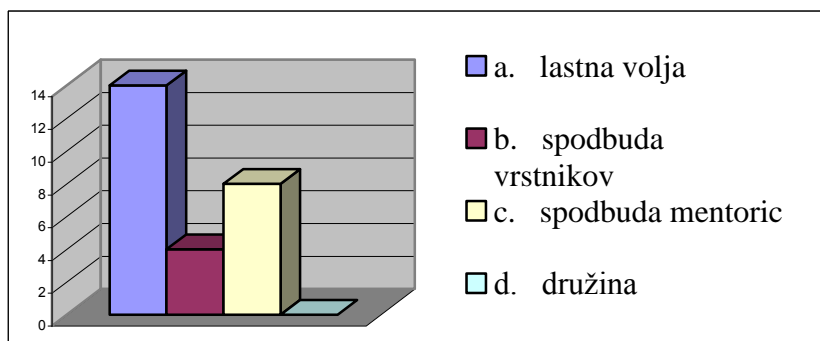
- učne ure: 4,5,
- projekti: 4,17,
- interesne dejavnosti: 4,33,
- svetovanje za šolanje in zaposlitev: 4,17.

Z oceno programa sem na vseh področjih kot mentorica zelo zadovoljna. Učne ure so na prvem mestu, kar kaže zainteresiranost udeležencev za zaključek izobraževanja ali ponovno vključitev (kar je v večini primerov tudi izražen cilj ob vstopu v program PUM).

Učne ure

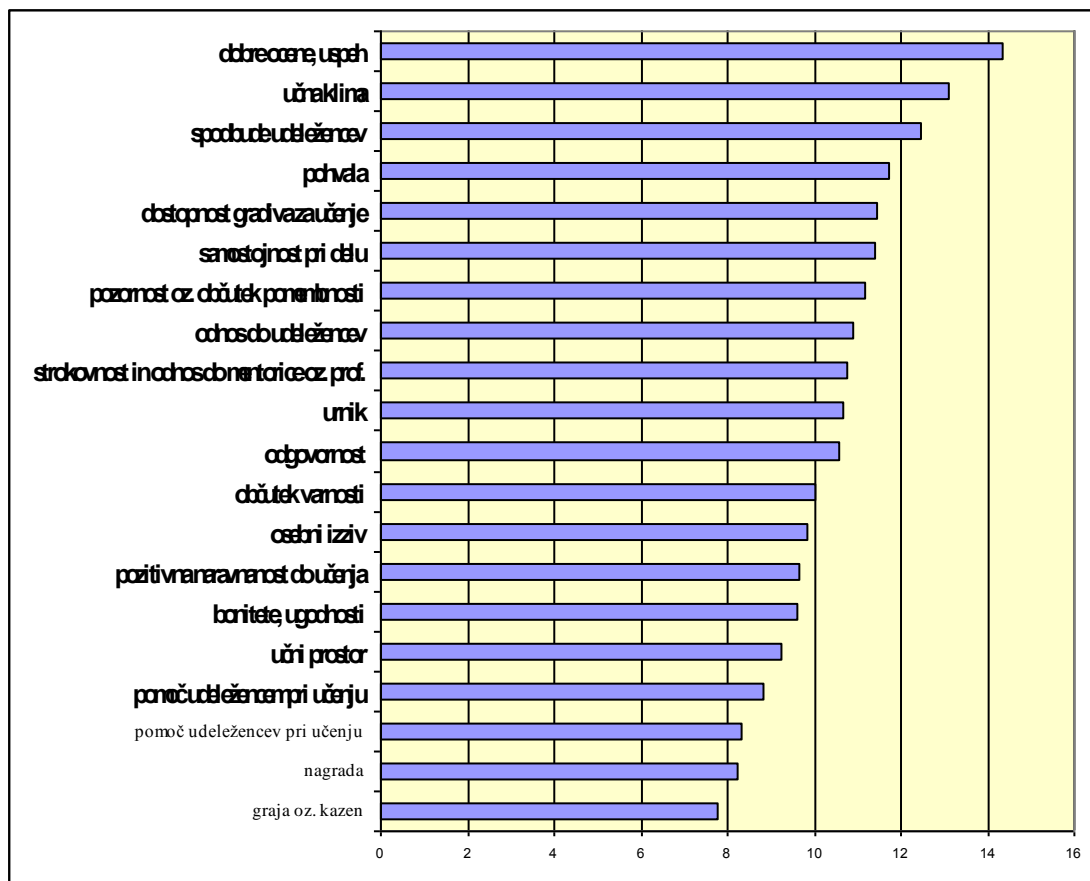
Na vprašanje »Kaj te je najbolj motiviralo pri učenju? (možnih več odgovorov)« je 14 udeležencev odgovorilo »lastna volja«, štirje »spodbuda vrstnikov« in osem »spodbuda mentoric« (slika 4.2).

Slika 4.2 Motivacija pri učenju

Ob pogovoru z udeleženci sem temo poglobila in jih prosila, da razvrstijo navedene motivacijske vzgibe po pomembnosti. Na sliki 4.3 so prikazani rezultati odgovorov.

Slika 4.3 Motivacijski vzgibi

Opomba: dejavniki so razvrščeni od 1 do 20, rang 1 - najbolj me motivira, 2 - malo manj ... 20 – najmanj

Z vprašanjem sem želela ugotoviti motivacijske vzgibe udeležencev za učenje. Na prvem mestu so dobre ocene in uspeh, takoj za tem pa učna klima, na katero lahko mentorji pozitivno vplivamo, tretje so spodbude udeležencev, ki so močnejše ob dobri skupinski dinamiki. Odnos do učenja je odvisen od odnosov, ki se vzpostavijo v skupini. Če so udeleženci pozitivno naravnani in se spodbujajo za učenje in sodelovanje v projektih, je veliko lažje delati. Kar se tiče dostopnosti do učnega gradiva, sem opazila, da so se udeleženci izogibali učenju, ker niso imeli študijske literature. V PUM-u smo problem delno rešili z interno knjižnico, ki se je oblikovala s pomočjo Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru in se nenehno dopolnjuje s knjigami, delovnimi zvezki in zapiski, ki jih darujejo bivših udeleženci.

Na vprašanje »*Pri učnih urah mi ni bilo všeč*« sta dva udeleženca odgovorila, da ju je motila glasba in včasih klepet, enemu ni odgovarjala zgodnja jutranja ura, za preostale ni bilo motečih dejavnikov.

Prostori PUM-a obsegajo več manjših učilnic, kjer se udeleženci ob pomoči mentorjev naučijo učiti. K temu sodi tudi priprava primerne prostora in klime za učenje. Včasih mentorji prepustimo udeležencem, da preizkusijo tudi manj ugodne rešitve, ker se tako učijo na lastnih napakah in jih kasneje samoiniciativno popravijo. Nekateri udeleženci so želeli bolj sproščeno klimo z glasbo v ozadju, drugi pa strogo tišino in mir. Mislim, da je to tudi razlog za pripombe glede motečih dejavnikov. Pričakovala sem vsebinske pripombe.

Na vprašanje »*Ali bi želel/-a poglobiti učne tehnike?*« je sedem udeležencev odgovorilo pritrdilno. V prihodnje bo treba posvetiti več časa miselnim vzorcem, pisanju povzetkov ter iskanju študijskega gradiva.

Ob pogovoru so udeleženci povedali, da so opazili svoje pomanjkljivo obvladovanje večšin učenja ob vajah (vaje koncentracije, hitro branje ipd.), ki smo jih izvajali v PUM-u. Izrazili so tudi željo sodelovanja na delavnicah, kot so npr. retorika, igra ali sproščanje.

Projekti

Petnajst udeležencev pravi, da so pri projektih sodelovali, dva udeleženca pa sta namenila ves čas učenju. Udeleženka, ki je odgovorila, da ni sodelovala, je podala obrazložitev, da je bila premalo časa vključena v program. Verjetno je potrebovala več časa za vključitev v skupino, saj je bila vanjo vključena 7 mesecev.

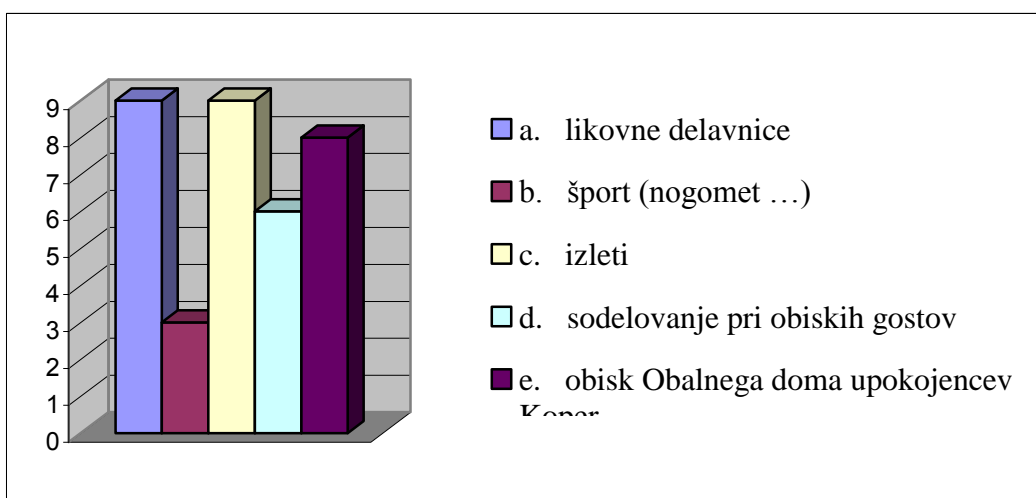
Vsi menijo, da so se počutili vključene v skupino in so pridobili dodatna znanja. Našteli so naslednje: angleščina, snemanje, razni izdelki (dežna palica, čestitke), matematika, večja sproščenost pri javnem nastopanju, likovna ustvarjanja, sposobnost učenja.

Vsi so bili zadovoljni s svojim rezultatom, razen udeleženke, ki je usmerila vso energijo v učenje in ni naredila izpita iz matematike.

Interesne dejavnosti

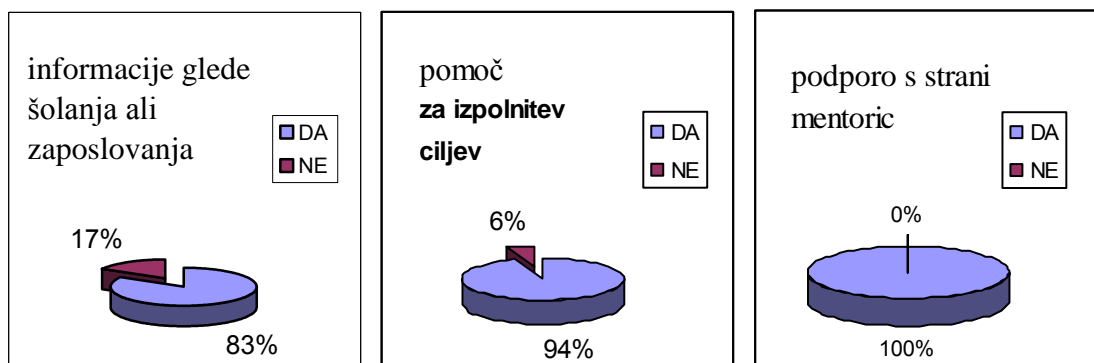
Udeleženci so se zelo različno vključevali v interesne dejavnosti (slika 4.4). Najnižjo vrednost ima šport (nogomet), ker so se zanj odločali predvsem fantje. Zanimivost izbrane skupine je v tem, da imajo udeleženci čut za prostovoljno delo in pomoč starejšim občanom, kar se kaže tudi v visoki udeležbi pri obiskih Obalnega doma upokojencev v Kopru. Ob pogovoru z udeleženci sem želela izvedeti, kaj jih veseli in kaj bi še potrebovali ter katerim interesnim dejavnostim bi lahko posvetili več časa v prihodnje. Pestri odgovori potrjujejo pravilo, da je dejavnosti treba načrtovati sproti v sodelovanju s skupino. V ospredje je prišla potreba po sodelovanju v izbranih aktivnostih, organiziranju izleta, piknika ali zabave.

Slika 4.4 Interesne dejavnosti

Na vprašanje »Kaj si pogrešal/-a? in Kaj ti je bilo všeč?« so udeleženci odgovorili: pogrešali so kakšen izlet več, drugače so bili zadovoljni s programom, všeč jim je bila prijetna družba, razumevanje in spodbuda s strani udeležencev, skupinsko učenje, spoznavanje novih članov in dobri nasveti, sproščenost in prijaznost mentoric ter spodbuda, zahtevnost, dobra družba. Potrdili so, kako je pomembna pripadnost skupini.

Slika 4.5 V programu si dobil/-a?

Z veseljem opažam (slika 4.5), da udeleženci dobijo zadovoljive informacije za šolanje in zaposlovanje, pomoč za izpolnitev ciljev in podporo mentoric. Ker v PUM-u posvečamo veliko pozornosti potrebam udeležencem, želimo mentorji biti usposobljeni za podajanje informacij in se na tem področju stalno izpopolnjujemo. Tudi z intervjujem sem dobila pritrdilen odgovor glede podpore mentoric. Udeleženci so menili, da so jim bile mentorice vedno pripravljene prisluhniti in pomagati.

Pogoji in izvedba programa

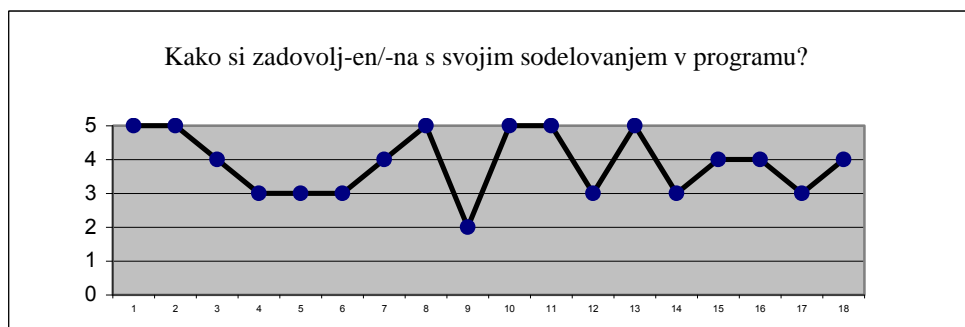
Večinoma so udeleženci v povprečju ocenili izvedbo programa z oceno 4 (kriterij od 1 do 5), in sicer:

- prostori: 4,
- organizacija programa: 4,06,
- prejeto gradivo: 3,94 in
- obveščanje: 4,28.

Obseg programa je za 17 udeležencev primeren. Ob pogovoru sem izvedela, da je udeležencu, ki je bil vključen v program, zaradi socializacije program prekratek.

Ocene zadovoljstva s sodelovanjem v programu se gibljejo med 3 in 5, le eden udeleženec je podal oceno 2 (ocena od 1 do 5), podatki so prikazani na sliki 4.6.

Slika 4.6 Ocena sodelovanja v programu

Anketirani udeleženci so program obiskovali vsaj 7 mesecev in to prostovoljno, zato so v večini menili, da je njihovo sodelovanje primerno, saj so se sami odločali zanj. Dve dekletki sta bili bolj kritični do sebe in sta menili, da bi lahko bolj aktivno sodelovali kot sicer.

Na vprašanje »Ti je bila katera od vsebin/aktivnosti posebno všeč? Katera in zakaj?« so udeleženci odgovorili (nekateri odgovori se ponavljajo): izlet v Celje, spoznala sem veliko ljudi, snemanje filma, nisem bila udeležena, nisem imela časa, snemanje filma, izdelovanje instrumentov, pumove igre, ker smo se razumeli, snemanje filma in intervju na radiu, dobra izkušnja, Teddy Bear, ker hoče povezati mlajše s starejšimi, likovna ustvarjalnost, spanje (od 9. do 10. ure), izleti, vse.

Na vprašanje »Katere vsebine (naloge) bi po tvojem mnenju lahko izpustili?« je večina odgovorila z »nobene« ali »/«. Dobila sem le štiri drugačne odgovore, in sicer: čiščenje prostorov, črtice za grde besede, likovne delavnice in učenje.

Na vprašanje »Kaj si pogrešal/-a?« jih je odgovorilo le nekaj, in sicer: sošolke in prijateljce s srednje šole, znanstvenika, več medsebojnega druženja, več zabave in glasbe

Pripombe, priporočila

Ob zaključku še nekaj pripomb in priporočil, ki so nam jih podali udeleženci programa:

- samo tako naprej,
- več učenja in uživanja,
- všeč mi je bila vaša odprtost in prijaznost,
- vesela sem, da smo postali prijatelji,
- želim še veliko uspehov in ne obupajte, ker ste za nas naredile veliko, še posebej zame,
- naj PUM v Kopru še obstaja!

5 SKLEP

Definicij evalvacije je mnogo, pogosto je opredeljena kot sistematična uporaba metod družboslovnega raziskovanja za ocenjevanje načrta, rezultatov in učinkovitosti programov, ustanov oziroma politik. Nekateri avtorji še dodajajo, da je evalvacija sistematična, kritična analiza, katere namen je lahko odločanje in strateško načrtovanje ali izpopolnjevanje (Kump 2000, 13). Cilj projektne naloge je bil podrobneje analizirati program PUM z vidika evalvacije.

PUM se evalvira na nacionalnem in institucionalnem nivoju. Rezultati evalvacije na nacionalnem nivoju so potrdili potrebnost programa v slovenskem prostoru in prikazali njegove dolgoročne socialnointegracijske učinke. Ugotovitve opozarjajo, da postajata šolski neuspeh in opustitev šolanja kompleksen družbeni problem na presečišču družinskega, šolskega in širšega okolja in da presegata vidik posameznika. Zaradi sprememb šolskega sistema in vstopa v evropski trg delovne sile bi bilo smiselno evalvacijo ponoviti. Potrebna sta večji poudarek na ravni izpeljave programa, mentorskega dela in dela izvajalske organizacije in primerjava izvedb posameznih izvajalcev.

Evalvacija na institucionalnem nivoju poteka v obliki formativne in sumativne programske evalvacije. Formativna evalvacija uporablja kvalitativne metode in se izvaja na srečanjih mentorjev in direktorjev izvajalskih organizacij na ACS v Ljubljani, sumativna evalvacija pa se izvaja ob koncu programskega leta s pomočjo anketnih vprašalnikov in analize dokumentacije programa. Evalvacija pripomore k izboljšanju že obstoječega programa in predstavlja pomoč pri odločitvah o njegovi nadaljnji usodi.

Rezultati evalvacije programa PUM v izbrani organizaciji kažejo na visoko stopnjo zadovoljstva udeležencev s programom. Podpora mentoric, svetovanje v zvezi s šolanjem in zaposlovanjem ter pester program motivirajo udeležence k učenju in projektному delu, sprotne evalvacije izobraževalnih dosežkov pa k samostojnejšemu učenju. Udeleženci z željo po sodelovanju na Pum-ovih igrah in skupnih izletih izražajo potrebo po socialnem življenju in pripadnosti k skupini.

Da bi dobili celovitejši vpogled v kakovost izvedbe programa in informacije, kot osnovo za odločanje o vsebinah, načinih izvedbe, promocijskih, kadrovskih in prostorskih potrebah, bi morali na nivoju institucionalne evalvacije programa vključiti poleg mentorjev in udeležencev tudi vodstvo organizacije, zaposlene, strokovne sodelavce in delodajalce. Ti bi prispevali k boljšemu poznavanju in razumevanju procesov znotraj programa. V slovenskem prostoru je potrebno doseči večjo odgovornost organizacij za kakovost (kritično spremljanje svojega dela, vzpostavitev sistemov kakovosti, primeri dobre prakse ...) in izboljšave.

LITERATURA

- Boone, Edgar J. 1985. *Developing programs in adult education*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Denzin, Norman K. 2006. *Sociological methods: a sourcebook*. Chichago: Aldine Transaction.
- Dobrovoljc, Andreja. 2002. *Evalvacija programa Projektno učenje za mlajše odrasle*, poročilo o izpeljavi programa v šol. letu 2000/01. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
- Dobrovoljc, Andreja. 2003. *Evalvacija programa Projektno učenje za mlajše odrasle*, poročilo o izpeljavi programa v šol. letu 2001/02. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
- Easton, Peter A. 1996. *Sharpening our tools, improving evaluation in adult and nonformal education*. Hamburg: Unesco Institute for Education and the German Foundation for International Development.
- Ferjan, Marko. 2005. *Management izobraževalnih procesov*. Kranj: Moderna organizacija.
- Houle, Cyril O. 1972. *The design of education*. San Francisco: Jossey – Bass.
- Istenič Starčič, Andreja. 2003. *Evalvacija socialnointegracijske vloge programa Projektno učenje za mlajše odrasle*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Jarvis, Peter 1995. *Adult and continuing education: theory and practice*. London: Routledge.
- Memory. 2007a. *Dnevnik poteka dela 2006-07*. Interno gradivo, Izobraževalni Zavod Memory.
- . 2007b. *Dosežki udeležencev 2006-07*. Interno gradivo, Izobraževalni Zavod Memory.
- . 2007c. *Kronika 2006-07*. Interno gradivo, Izobraževalni Zavod Memory.
- Memory. 2007č. *Mesečna poročila 2006-07*. Interno gradivo, Izobraževalni Zavod Memory.
- . 2007d. *Osebni listi udeležencev 2006-07*. Interno gradivo, Izobraževalni Zavod Memory.
- . 2007e. *Poročilo izvedenih projektov 2006-07*. Interno gradivo, Izobraževalni Zavod Memory.
- . 2007f. *Projektno učenje za mlajše odrasle - PUM*. Interno gradivo, Izobraževalni Zavod Memory.
- . 2007g. *Zaključno poročilo 2007*. Interno gradivo, Izobraževalni Zavod Memory.
- . 2007h. *Zapisniki strokovnih aktivov mentorjev 2006-07*. Interno gradivo, Izobraževalni Zavod Memory.

- Kump, Sonja. 2000. Paradigme, koncepti in metode v evalvaciji izobraževanja. V *Evalvacija*, ur. Darko Štrajn, 13-25. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Macur, Mirna. 1996. *Evalvacija kulturne politike na področju gledališke dejavnosti*. Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Možina, Tanja. 2003. *Kakovost v izobraževanju: od tradicionalnih do sodobnih modelov ugotavljanja in razvijanja kakovosti v izobraževanju odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
- Ministrstvo za šolstvo in šport. 2008. *Evalvacija vzgojno-izobraževalnih programov*. [Http://www.mss.gov.si/si/delovnapodrocja/razvojsolstva/evalvacijavzgojnoizobrazevalnihprogramov.html](http://www.mss.gov.si/si/delovnapodrocja/razvojsolstva/evalvacijavzgojnoizobrazevalnihprogramov.html) (8. 4. 2008).
- Ministrstvo za šolstvo in šport. 2009a. *Evalvacija vzgojno-izobraževalnih programov*. [Http://www.mss.gov.si/si/delovnapodrocja/razvojsolstva/evalvacijavzgojnoizobrazevalnihprogramov.html](http://www.mss.gov.si/si/delovnapodrocja/razvojsolstva/evalvacijavzgojnoizobrazevalnihprogramov.html) (9. 1. 2009).
- Ministrstvo za šolstvo in šport. 2009b. *Javni razpisi*. [Http://www.mss.gov.si/si/okroznice_razpisi_in_javna_narocila/javni_razpisi/?txt3javnirazpisi_pi1\[show_single\]=939](http://www.mss.gov.si/si/okroznice_razpisi_in_javna_narocila/javni_razpisi/?txt3javnirazpisi_pi1[show_single]=939) (9. 1. 2009).
- Musek Lešnik, Kristijan. 2001. *Samoevalvacija v vzgojno-izobraževalnih organizacijah*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Nadrag, Petra. 2002. *Kakovost anketnega vprašalnika za evalvacijo programa PUM*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Stake, Robert E. 1973. *Program evaluation, particularly responsive evaluation*. Michigan: Western Michigan University
- Svet za evalvacijo. 2002. *Evalvacija kurikularne prenove vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, poročilo o rezultatih evalvacijskih študij zaključenih do konca leta 2002*. Ljubljana: Urad za šolstvo.
- Svet za evalvacijo. 2005. *Evalvacija kurikularne prenove vzgoje in izobraževanja v Sloveniji, poročilo o rezultatih evalvacijskih študij zaključenih do konca 2005*. Ljubljana: Urad za šolstvo.
- Tyler, Ralph. 1949. *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Varkevisser, Corlien M., Indra Pathmanathan in Ann Brownlee. 2003. *Designing and conducting health systems research projects*. Amsterdam: Kit Publishers; Ottawa: International Development Research Centre; Congo: World Health Organization, Regional Office for Africa.
- Velikonja, Marija, ur. 2000. *Izobraževalni programi. Izobraževanje odraslih. Projektno učenje za mlajše odrasle*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Zorić, Milena. 2004. *Evalvacija v izobraževanju odraslih: pot do večje kakovosti izobraževanja odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.

PRILOGE

Priloga 1 Temeljni in posebni cilji programa PUM

Priloga 2 Predmet evalvacije programa PUM

Priloga 3 Evalvacijski vprašalnik 2006/07

Priloga 4 Delno strukturirani intervju 2006/07

TEMELJNI CILJI PROGRAMA

- Pridobivanje funkcionalnega znanja, ki razvija splošno izobraženost, razgledanost in večjo prožnost mišljenja. Funkcionalno znanje je ciljno usmerjeno k vsebinam, ki večajo možnosti za uspešno obvladovanje šolsko strukturiranih okoliščin in vsakdanje življenjske prakse.
- Pridobivanje funkcionalnih spretnosti, ki večajo splošno praktičnost človekove dejavnosti in prožnost interesnih področij (funkcionalne spretnosti so ciljno usmerjene k vsebinam, ki omogočajo večjo tekmovalnost na trgu delovne sile, zlasti zaposlitveno fleksibilnost in samostojnost).
- Pridobivanje pozitivnih izkušenj učenja, ki motivirajo za nadaljevanje opuščenega šolanja.
- Priprava za nadaljevanje opuščenega šolanja (pomoč pri učenju, opravljanju popravnih izpitov in vpisnih postopkih).
- Jasno razčlenjene poklicne želje in izdelava poklicne ali zaposlitvene strategije, kjer so udeleženci usposobljeni za samostojno načrtovanje izobraževalne ali zaposlitvene kariere.
- Razvijanje sposobnosti kritičnega in problemsko usmerjenega mišljenja.

POSEBNI CILJI PROGRAMA

Posebni cilji izbirnega projektne delo:

- povečanje splošne izobraženosti,
- spoznavanje različnih poklicev in poklicnih skupin,
- možnost za ustvarjalnost in raziskovanje novih vsebinskih področij,
- širjenje interesov pri udeležencih,
- pridobivanje izkušenj samopromocije.

Posebni cilji produkcijskega projektne delo:

- funkcionalni pomen končnega izdelka (kot samostojni izdelek, kot sestavni del drugega projekta, kot izdelek na trgu, kot promocijski izdelek),
- pridobivanje neposrednih delovnih izkušenj izbranih obrtnih opravil v obstoječih delovnih okoljih, ki temeljijo na razumevanju strokovnoteoretičnih podlag posameznih obrtnih opravil,
- pridobivanje pozitivnih izkušenj z delom, sposobnosti kritičnega presojanja, odgovornega ravnanja in delovne discipline,
- pridobivanje samostojnosti pri produkcijskem delu,
- možnost eksperimentiranja v izbranih storitvenih dejavnostih,
- spoznavanje različnih zaposlitvenih možnosti,
- spoznavanje možnosti za samozaposlitev in razvijanje izbrane storitvene dejavnosti,
- spoznavanje novih načinov (tehnične ali storitvene) ustvarjalnosti, načinov uporabe energijsko manj zahtevnih in gospodarnih tehnologij, ki so okolju

- prijazne, načinov uporabe naravnih materialov, možnosti recikliranja odpadnih materialov,
- razvijanje možnosti za revitalizacijo starih in izumirajočih (značilnih etnoloških ali lokalno posebnih) obrtnih tehnologij in izdelave izdelkov, ki so značilni za lokalno okolje,
 - razvijanje storitvenih in tehničnih dejavnosti, ki v lokalnem okolju predstavljajo razvojno perspektivo glede inovativnosti in tržne konkurenčnosti.

Posebni cilji individualnih učnih projektov:

- individualno učenje za opravljanje manjkajočih izpitov,
- kompenzacija manjkajočega splošnega znanja iz preteklega šolanja in pridobitev izobraževalnih izkušenj, ki ustrezajo zahtevnostni ravni izbranega (ali potencialnega) nadaljevanja šolanja (ali izobraževanja),
- sposobnost razumevanja in učinkovitega reševanja šolsko strukturiranih nalog, ki v perspektivi veča pripravljenost za sodelovanje v izobraževalnih programih, pa tudi motiviranost za samostojno učenje in usmerjenost k vseživljenjskemu učenju,
- učinkovita izraba virov samostojnega učenja, motiviranja in organizirane pomoči pri učenju.

Posebni cilji interesnih dejavnosti

- Cilji so bolj usmerjeni v bogatitev in širitev obzorij kakovosti vsakdanjega življenja udeležencev programa in so povezani s sposobnostjo:
- organiziranja obiskov prireditev, razstav, ogledov izbranega filma ali drugega medijsko posredovanega dogodka,
- vodenja tematskega pogovora s povabljenimi gosti ali vodenja skupinskega pogovora na izbrano temo po načelih demokratičnega dialoga,
- kritične sociološko-kulturne analize izbranega družbenega dogodka (besedne umetnine, filma, gledališke predstave, časniškega članka, političnega govora, reklamnega plakata, modne revije itd.),
- organiziranja in razvijanja rekreacijskih dejavnosti ali drugih posebno načrtovanih enodnevnih projektov (športni dnevi, ekskurzije, izleti, zabave, pomoč osamljenim starejšim občanom in druge humanitarne ali ekološke akcije),
- razvijanja nove kakovosti družabnega življenja mladih v lokalnem okolju ali širše (Velikonja 2000, 11–12 in 38–43).

PREDMET EVALVACIJE PROGRAMA PUM

Evalvacija skuša upoštevati kompleksnost zasnove programa PUM. Z izbiro problemskih ravni sledimo različnim vrstam evalvacijskih ciljev, ki so povezani s programom, z izpeljavo in učinkovanjem programa PUM. Na različnih ravneh bo cilj evalvacije odgovoriti na posebna vprašanja, ki so navedena v nadaljevanju.

Na ravni doseganja programskih ciljev: Kako učinkujejo na udeležence programa?

- Do katere stopnje in kako so doseženi temeljni cilji programa?
- Kako so bili v izpeljanih projektnih nalogah vsebovani cilji splošne izobraženosti?
- Na kakšni ravni so bile obravnavane izobraževalne vsebine iz sklopov splošne izobraženosti ali katero znanje s področja vsebin splošne izobraženosti so pridobili udeleženci?
- Ali udeležba v programu zapolnjuje vrzel v pomanjkanju znanja in omogoča nadaljevanje že opuščene izobraževanja?
- Ali je pridobljeno znanje mogoče primerjati s standardi znanja v formalno veljavnih izobraževalnih programih?
- Kako so bili doseženi cilji, povezani z oblikovanjem poklicne identitete?
- Kolikšne in kakšne so spremembe, opažene v delovanju udeležencev (prevzemanje odgovornosti, samostojnost, motiviranost za samostojno učenje, pridobivanje delovnih navad, izkušnje socialne komunikacije ipd.) in koliko časa trajajo?
- Po kolikšnem času zaznavajo mentorji prve učinke delovanja programa na udeležence?
- Kateri so morebitni presežni učinki programa?
- Kako trajni so učni in drugi dosežki udeležencev programa?

Na ravni spremljanja relevantnosti, utemeljenosti programa in ugotavljanja značilnosti ciljne skupine

- Ali udeležba v programu PUM mladim povečuje zaposlitvene možnosti?
- Ali udeležba v programu PUM povečuje motiviranost mladih, da nadaljujejo izobraževanje, ki so ga že opustili?
- Ali udeležba v programu zmanjšuje dejavnike družbene marginaliziranosti in socialno odklonske pojave?
- Ali program PUM ustreza opredeljeni starostni skupini?
- Ali so značilnosti ciljne skupine skladne z značilnostmi te skupine, opisanimi v zasnovi?

- Ali se v praksi pojavljajo značilnosti ciljne skupine, ki v zasnovi programa PUM niso predvidene in odločilno vplivajo na izpeljavo programa? Katere?
- Kakšni so izobraževalni in drugi učinki programa na mlade z različnimi izobraževalnimi izkušnjami?
- Kako vpliva socialno okolje (zlasti socialno manj stimulatивно) udeležencev na doseganje programskih ciljev?
- V kolikšnem obsegu je stopnja motiviranosti mladih za sodelovanje v programu povezana z uspešnim delovanjem programa?

Na ravni ustreznosti zasnove programskih sestavin

- Ali metoda projektne dela omogoča upoštevanje individualnih interesov in ob upoštevanju programskih ciljev omogoča smiselnost učenja?
- Koliko projektno delo motivira mlade za sodelovanje v programu?
- Ali projektna metoda in organizacija dela v programu omogočata postavljanje in uresničevanje ciljev oblikovanja poklicne identitete?
- Ali oblike izpeljave PUM-a omogočajo doseganje projektne ciljev, predvidenih s programom, in kateri projektne cilji (in v kolikšnem obsegu) se uresničijo v posamezni obliki?
- Ali (in koliko) posebne programske sestavine, ki zaznamujejo program kot neformalen, pripomorejo k doseganju programskih ciljev (motivirajo mlade, povečujejo učinke učenja, podajajo funkcionalno znanje ipd.)?
- Ali je zasnova štirih oblik izpeljave ustrezna?
- Kakšna je dinamika spremljanja napredovanja učnih dosežkov (vodenje osebne lista) pri posameznih udeležencih?
- Ali predstavitev in sodelovanje z okoljem povečujeta prepoznavnost programa in njegovo pozitivno podobo v okolju?
- Ali se pri izpeljavi kažejo potrebe po spremembi nekaterih programskih sestavin?

Na ravni izpeljave programa PUM

- Ali so bili načini animiranja in vključevanja mladih v program ustrezni?
- Ali je znanje, ki so ga pridobili mentorji v izobraževalnem programu na ACS, zadovoljivo za samostojno izpeljavo programa?
- Kateri načini dela z mladimi v programu so se pokazali kot ustrezni in kateri ne?
- Ali metoda sprotne evalvacije izobraževalnih dosežkov motivira udeležence k samostojnejšemu učenju?

- Ali priporočene metode dela v programu vodijo do pričakovanih uspehov?
- Katere vire in učne pripomočke so udeleženci uporabili pri učenju?
- Ali je obseg dokumentiranja smiselno povezan z logiko delovanja programa?
- Katere posebne (ali nepredvidene) težave se pojavljajo pri izpeljavi?

Na ravni organizacijskih vidikov delovanja programa

- Ali je predvidena časovna organizacija programa skladna z dinamiko uresničevanja projektnega dela?
- Ali se izvedbene oblike uravnoteženo prepletajo?
- Ali oblike dela omogočajo prožno organizacijo dela mentorske skupine?
- Ali je število udeležencev primerno glede na delitev dela v izbranem projektu?

Na ravni izpeljave mentorskega dela

- Ali je projektni načrt zadovoljiv pripomoček za dnevno ali tedensko načrtovanje izpeljave?
- Ali imajo mentorji dovolj možnosti za fleksibilno delo s celotno skupino, z manjšimi skupinami in individualno?
- Koliko so mentorji obremenjeni? (Katera dodatna opravila nastajajo pri izpeljavi programa)?

Na ravni potreb po izobraževanju

- Ali je izobraževalni program za mentorje PUM, ki ga je pripravil ACS, mentorjem dal temeljno znanje za izpeljavo programa?
- Katere dodatne potrebe po izobraževanju se kažejo pri mentorjih in katere pri udeležencih?
- Ali se kažejo potrebe po izobraževanju tudi pri drugih subjektih, ki sodelujejo s programom (zunanji sodelavci, vodje izobraževalnih organizacij, predstavniki lokalne skupnosti, svetovalni delavci iz okolja, ipd.)?

Na ravni materialnih in drugih možnosti za uresničevanje programa

- Ali so opredeljeni standardi programa (sestava mentorske skupine, finančna konstrukcija, prostorski standardi) ustrezni?
- Ali obseg financiranja omogoča izpeljavo programa v predvidenih okvirih (financiranje materialnih stroškov, pritegnitev zunanjih sodelavcev, sodelovanje z okoljem, promocija)?

Na ravni dela izvajalske organizacije

- Ali so pogoji, ki jih mora izpolniti izvajalska organizacija, ustrezno opredeljeni?
- Ali so razmerja med izvajalsko organizacijo in mentorji urejena tako, da je omogočeno obojestransko avtonomno delo ter zagotovljena kakovost in spoštovanje programskih načel?
- Katere oblike komunikacije in odločanja nastajajo med izvajalsko organizacijo in mentorsko skupino? Ali so komunikacijske poti formalno primerno opredeljene?
- Ali je status in sistemske poti odločanja v razmerju do izvajalske organizacije treba dodatno urediti?

Na ravni sistemskih sestavin programa

- Ali program zmanjšuje število marginaliziranih mladih ljudi (preprečevanje kriminalitete, zmanjševanje števila mladih brezposelnih)?
- Ali je pravni položaj mladih v programu ustrezno določen? (Velikonja 2000, 23–27).

EVALVACIJSKI VPRAŠALNIK

SPOL: M Ž

STAROST: _____

IZOBRAŽEVANJE:

	dokončana	nedokončana
OŠ		
nižje poklicno izobraževanje		
3 letna šola (srednje poklicno izobraževanje)		
4 letna šola (srednje strokovno izobraževanje, poklicno tehniško izobraževanje)		
gimnazija		
drugo:		

OCENA PROGRAMA:

	1	2	3	4	5
UČNE URE					
PROJEKTI					
INTERESNE DEJAVNOSTI (šport, likovne delavnice, obiski, ipd.)					
SVETOVANJE ZA ŠOLANJE IN ZAPOSILITEV					

UČNE URE:

- 1) Kaj te je najbolj motiviralo pri učenju?
 - a. lastna volja
 - b. spodbuda vrstnikov
 - c. spodbuda mentoric
 - d. družina
 - e. drugo: _____

- 2) Pri učnih urah mi ni bilo všeč:

- 3) Želel/-a bi, da bi bolj poglobili učne tehnike:

DA

NE

PROJEKTI:

	da	ne	zakaj?
1) Pri projektih sem sodeloval/-a			
2) Pridobil/-a sem dodatna znanja			katera?
3) Počutil/-a sem se vključen/-a v skupino			
4) Zadovoljen/-a sem z rezultatom			

INTERESNE DEJAVNOSTI:

- 1) V katere interesne dejavnosti si se vključil/-a?
 - a. likovne delavnice
 - b. šport (nogomet, itd.)
 - c. izleti
 - d. sodelovanje pri obiskih gostov
 - e. obisk Obalnega doma upokojencev Koper
 - f. drugo: _____

- 2) Kaj si pogrešal/-a? Kaj ti je bilo všeč?

V programu si dobil/-a:

~ vse potrebne informacije glede šolanja ali zaposlovanja?	DA	NE
~ potrebno pomoč za izpolnitev tvojih ciljev?	DA	NE
~ potrebno podporo s strani mentorice?	DA	NE

POGOJI IN IZVEDBA PROGRAMA:

Prostori	1	2	3	4	5
Organizacija programa	1	2	3	4	5
Prejeto gradivo	1	2	3	4	5
Obveščanje	1	2	3	4	5

OBSEG PROGRAMA:

- a) predolg
- b) primeren
- c) prekratek
- d) drugo: _____

Kako si zadovolj-en/-na s svojim sodelovanjem v programu? 1 2 3 4 5

Ti je bila katera od vsebin/aktivnosti posebno všeč? Katera in zakaj?

Katere vsebine (naloge) bi po tvojem mnenju lahko izpustili?

Kaj si pogrešal/-a?

PRIPOMBE, PRIPOROČILA:

Hvala za sodelovanje in veliko uspeha!

Pripravila: Blanka Palčič

Delno strukturirani INTERVJU

SPOL: M Ž

STAROST: _____

Ali si se v času, ko si obiskoval/-a PUM izobraževal/-a? (DA, NE)

Trenutno:

- a) sem pridobil/-a formalno izobrazbo (zaključil/-a šolanje)
- b) nadaljujem šolanje v začetem, a prekinjenem izobraževanju
- c) nadaljujem šolanje v novo izbrani smeri
- d) sem se redno ali honorarno zaposlil/-a

Seznam okvirnih tem:

1. **DODATNA ZNANJA:** (Ali si v PUM-u pridobil/-a dodatna znanja? Katera?)

2. **DEJAVNOSTI:** (V katere dejavnosti si se vključeval/-a ? Kaj si pogrešal/-a? katerim dejavnostim bi v PUM-u lahko posvetili več časa oziroma jih predlagaš za v prihodnje?)

3. MOTIVACIJA PRI UČENJU:

Razvrsti po pomembnosti dejavnike, ki te motivirajo za učenje in jim dodeli rang:

najbolj me motivira - pripiši številko 1, *malo manj* številko 2, ... *najmanj* pa številko 20.

pozornost oz. občutek pomembnosti	☐	strah	☐
bonitete, ugodnosti	☐	graja oz. kazen	☐
dobre ocene, uspeh	☐	samostojnost pri delu	☐
nagrada	☐	odgovornost	☐
učna klima	☐	pomoč udeležencev pri učenju	☐
urnik	☐	pomoč udeležencem pri učenju	☐
učni prostor	☐	dostopnost gradiva za učenje	☐
spodbude udeležencev	☐	strokovnost in odnos mentorice oz. profesorja	☐
pozitivna naravnost do učenja	☐	odnos do udeležencev	☐
pohvala	☐	osebni izziv	☐

4. **PODPORA S STRANI MENTORIC:** (za učenje, svetovanje,...)